

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ:

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У НОМЕРІ:

- Рішення Конституційного Суду України щодо конституційності Закону України «Про засади державної мовної політики» у відгуках і коментарях
- Антикорупційний суд: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії
- Перші результати судової реформи в Україні

№ 3 БЕРЕЗЕНЬ 2018

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС
В УКРАЇНІ:**

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

№ 3 (47) 2018

(25 лютого-25 березня)

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Редакційна колегія:

В. Попик, член-кореспондент НАН України, директор НБУВ
(головний редактор);

В. Горovий, д-р іст. наук, професор, заступник генерального директора НБУВ
(заступник головного редактора);

Ю. Половинчак, керівник НЮБ;
Н. Іванова, зав. аналітично-прогностичного відділу НЮБ;
В. Бондаренко, ст. наук. співроб. НЮБ

Заснований у 2014 році
Видається один раз на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання
можна ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Полтавець Т.

Скасування Конституційним Судом України так званого закону «Колесніченка–Ківалова»: відгуки та коментарі.....4

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....7

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ.....9

СУСПІЛЬНА ДУМКА

Н. Судакова, Stalker: Хто намагається встановити контроль над Конституцією.....10

К. Симоненко, Минпром: Первые результаты судебной реформы в Украине: победы и поражения.....13

Б. Яременко, ZIK: Закріплення в Конституції курсу в НАТО: «піпл схавас»?.....15

О. Савицький, Deutsche Welle: Антикорупційний суд в Україні: болісне народження.....16

Л. Зубач, Самопоміч: Антикорупційний суд: досвід інших країн не для нас?.....18

Ф. Прокопчук, Hromadske: Антикорупційний суд: між бажаннями президента і вимогами Заходу.....19

Є. Мазур, 24 канал: Недостворення Антикорупційного суду: за що проголосувала Верховна Рада.....20

В. Власенко, Deutsche Welle: Мовний закон: тіні Колесніченка-Ківалова нікуди не зникли.....22

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....24

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Шевчук С.

Завдання по суті Конституційного Суду – це обмежити державну владу.....31

Жернаков М.

Судова реформа померла. Хай живе судова реформа?.....41

Юрчишин Я.

Антикорупційний суд: такий страшний, такий потрібний.....44

Куйбіда Р., Хавронюк М.

Створення Антикорупційного суду в Україні: як не зробити його інструментом корупціонерів.....47

Бондаренко Б.

Закон Ківалова-Колесніченка скасовано. Що далі?.....50

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Франція.....52

Литва.....55

Китайська народна Республіка.....56

Грузія.....56

Республіка Білорусь.....58

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

28 лютого Конституційний Суд України ухвалив Рішення у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про засади державної мовної політики“ від 3 липня 2012 року № 5029–VI зі змінами.

Вирішуючи порушені в конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходить з того, що закони та інші акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними, якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності (частина перша статті 152 Конституції України).

У Рішенні Конституційного Суду України зазначається, що основною формою діяльності Верховної Ради України є її пленарні засідання. На пленарних засіданнях Верховна Рада України розглядає питання та приймає відповідні рішення, що належить до її компетенції, шляхом особистого голосування народних депутатів України. Незалежно від способу ухвалення рішень парламентом особисте голосування народного депутата України передбачає його особисту участь у процесі голосування та дотримання ним встановлених Конституцією України вимог щодо розпорядження народним депутатом України лише своїм правом голосу, заборони його делегувати, а також заборони примусу до передачі цього права. Недотримання вказаних вимог суперечить природі представницького мандата народного депутата України, який є представником Українського народу у Верховній Раді України, і принципу рівності статусу народних депутатів України.

Конституційний Суд України підкреслює, що процедура розгляду та ухвалення парламентом законопроектів, розгляд пропозицій до законопроектів повинні ґрунтуватися на принципах, визначених Конституцією України. Недотримання цих принципів або нехтування ними порушує демократичні вимоги щодо конституційної процедури розгляду та

ухвалення законопроектів, а також ставить під сумнів легітимність прийнятих законів.

В мотивувальній частині Рішення Конституційний Суд України також зазначив, що процедура розгляду та ухвалення оспорюваного Закону відбулася за сукупної дії таких обставин: відсутність підготовленого до другого читання проекту Закону № 9073 у виді порівняльної таблиці, а також висновку комітету щодо нього під час його розгляду та ухвалення; включення проекту Закону № 9073 до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради України без зазначення його повної назви, реєстраційного номера, редакції та ініціаторів внесення; відсутність обговорення проекту Закону № 9073 у другому читанні; позбавлення народних депутатів України права на розгляд Верховною Радою України поданих ними поправок та пропозицій до проекту Закону № 9073; перебування народних депутатів України під час ухвалення проекту Закону № 9073 в місцях, які унеможливають особисте голосування; блокування народними депутатами України виступаючих, фізичне перешкоджання голосуванню під час ухвалення проекту Закону № 9073 у залі засідань Верховної Ради України, що завадило народним депутатам України особисто голосувати; голосування одних народних депутатів України картками інших, які знаходилися в залі засідань Верховної Ради України під час голосування за проект Закону № 9073; голосування одних народних депутатів України картками інших, які не знаходились у залі засідань Верховної Ради України під час голосування за проект Закону № 9073.

На думку Конституційного Суду України, сукупність наведених обставин вказує на те, що Верховна Рада України порушила процедуру розгляду та ухвалення проекту Закону № 9073, визначену положеннями частини третьої статті 84, частини першої статті 93 Основного Закону України, що також ставить під сумнів дотримання вимог, передбачених статтею 91 Конституції України.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що порушення конституційної

процедури розгляду та ухвалення проекту Закону № 9073 під час його прийняття в цілому на вечірньому пленарному засіданні Верховної Ради України 3 липня 2012 року мали системний характер та істотно вплинули на остаточний результат прийняття Закону. Викладене є підставою для визнання Закону неконституційним згідно з частиною першою статті 152 Конституції України.

У Рішенні № 2-р/2018 Конституційний Суд України зазначив, що суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує неконституційність Закону не тільки порушенням конституційної процедури його розгляду та ухвалення, а й невідповідністю Конституції України змісту Закону. Однак дотримання встановленої Конституцією України процедури розгляду, ухвалення та набрання чинності законами є однією з умов легітимності законодавчого процесу, у випадку

її порушення конституційному контролю підлягає не зміст закону, а встановлена Конституцією України процедура його розгляду та ухвалення.

Отже, Конституційний Суд України вирішив визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України „Про засади державної мовної політики“ від 3 липня 2012 року № 5029–VI зі змінами.

Закон України „Про засади державної мовної політики“ від 3 липня 2012 року № 5029–VI зі змінами, визнаний неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено (*Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України (<http://www.ccu.gov.ua/novyna/uhvaleno-rishennya-konstytucijnogo-sudu-ukrayiny-no-2-r2018-0>). – 2018. – 28.02).*

Полтавець Т., мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Скасування Конституційним Судом України так званого закону «Колесніченка–Ківалова»: відгуки та коментарі

Мова – це не тільки засіб спілкування чи надбанням культури, а й важливий елемент конституційного ладу, фактор державної єдності та національної безпеки. Однак мовне питання на сьогодні перенасичене політичними й ідеологічними спекуляціями, які активізуються здебільшого у передвиборчий період, або у момент загострення ситуації у суспільстві. Наслідком таких дій частини політичного класу свого часу став Закон України № 5029-17 «Про засади державної мовної політики», що набув чинності 10. 08. 2012 р., відомий більше як «закон Колесніченка – Ківалова».

В липні 2014 р. 57 народних депутатів звернулися до Конституційного суду України щодо відповідності Конституції України Закону України «Про засади державної мовної політики» та для визнання закону недійсним. Автори клопотання вважали, що положення

Закону створюють умови для домінування регіональної мови над державною мовою, вибіркового захисту регіональних мов або мов меншин, надають привілеї одним мовним групам (національним меншинам) та обмежують права інших, що має ознаки дискримінації та порушує принцип рівності громадян перед законом, а також не відповідають принципу правової визначеності – складовій верховенства права, надають право місцевим радам вирішувати питання щодо застосування заходів, спрямованих на використання регіональних мов або мов меншин.

Конституційний Суд України, дослідивши матеріали справи, прийшов до таких висновків: закон був ухвалений з порушенням Конституції України та регламенту Верховної Ради, зокрема:

– процедура розгляду та ухвалення закону відбулася за умов відсутності підготовленого до другого читання проекту закону у вигляді

порівняльної таблиці, а також висновку профільного комітету щодо нього під час його розгляду та ухвалення;

– включення проекту закону №9073 до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради України відбулося без зазначення його повної назви, реєстраційного номера, редакції та ініціаторів внесення;

– не відбулося обговорення законопроекту в другому читанні;

– народних депутатів України було позбавлено права на розгляд Верховною Радою поданих ними поправок та пропозицій до проекту закону, а деякі народні депутати під час ухвалення проекту закону не перебували в залі голосувань і не могли голосувати особисто;

– блокування нардепами виступаючих, фізичне перешкоджання голосуванню під час ухвалення проекту закону, голосування одних народних депутатів України картками, перебування народних депутатів України при ухваленні закону в місцях, що унеможливають особисте голосування; блокування народними депутатами України доповідачів, фізичне перешкоджання голосуванню народних депутатів.

10 жовтня 2014 року Конституційний Суд відкрив провадження у справі про конституційність закону, а 17 листопада 2016 р. розпочав розгляд справи за цим конституційним поданням. КС зазначив, що прийняття закону відбулося з недотриманням процедури розгляду, тому конституційного контролю підлягає не зміст, а сама процедура розгляду та прийняття законодавчого акту. 4 грудня 2016 р. КС завершив публічний розгляд закону і перейшов до закритої частини, щоб ухвалити рішення. Таким чином, розгляд клопотання щодо Закону «КК» тривав більше 3 років, і лише 28 лютого 2018 р. Конституційний Суд України визнав неконституційним закон «Про основи державної мовної політики».

Політолог А. Дуда, оцінюючи рішення суду, заявив, що скасування закону дійсно затяглося, тим більше, що підстави для відміни були відомі. Він вважає, що коли б закон розглянули по суті, то його так само можна було визнавати неконституційним,

адже в законі була «закладена норма «або/або». Тобто заклали норми, які дозволяють порушувати статтю 10 Конституції України, замінюючи державну мову мовою національної меншини. «Закон Колесніченка-Ківалова» був однозначно орієнтований на конституювання російської мови як де-факто другої державної», – резюмував Андрій Дуда.

Т. Марусик, заступник голови Координаційної ради з питань застосування української мови в усіх сферах суспільного життя при Міністерстві культури, впевнений, що зосередженість КС лише на процедурі дала змогу скасувати увесь закон. «Я не розчарований рішенням Конституційного Суду. І не вважаю, що це рішення є неповним або йому чогось не вистачає. І в депутатському поданні, і під час розгляду подання в самому Конституційному Суді розглядали як норми закону, так і процедурні порушення», – говорить фахівець з мовної політики.

Т. Шамайда, співкоординатор руху «Простір свободи» переконаний, що закон був «явно антиконституційним, розколював суспільство, насаджував штучну русифікацію і приймався в брутальний спосіб, з порушенням всіх норм регламенту, тому він викликав такий протест. До речі, Конституційний суд його скасував саме через дуже брутальні, навіть за мірками українського парламенту, порушення регламенту».

Суддя Конституційного суду І. Сліденко, який був доповідачем у даному провадженні, запевнив, що відміна закону не веде до автоматичного повернення попередніх редакцій, так як згідно з українським законодавством, зокрема, ст. 152 Конституції України, норма про відновлення попереднього законодавства повинна міститися безпосередньо в самому рішенні Конституційного суду. У даному рішенні цього немає, тобто дія попереднього закону автоматично не поновлюється.

Аналізуючи наслідки прийняття КС цього рішення, громадський діяч, редактор Порталу мовної політики М. Кобелєв, стверджує, що після скасування «закону Колесніченка – Ківалова» питання застосування державної мови стало неврегульованим. Таким чином,

утворився законодавчий прецедент, коли втрата чинності одного правового акту не дає підстави для відновлення попереднього, тобто єдиним законодавчим документом, що регулює мовне питання в державі, є Конституція України, зокрема, ст. 10, де прописано, що державною мовою в Україні є українська мова. Згідно з Конституцією, держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Відміна «закону Колісніченка – Ківалова» викликала гучні обговорення серед українських політиків, експертів, мовознавців та серед закордонних діячів. Так, П. Сійярто, міністр іноземних справ та зовнішньої торгівлі в Угорщині, заявив, що український уряд започаткував «жорстоку атаку» проти національних меншин в Україні. «Український уряд поставив перед собою дві націоналістичні цілі: запобігти навчанню нацменшин рідною мовою, а інша – завадити їм розмовляти рідною мовою». Він вважає, що Україна, в очікуванні від країн Європи демонстрації солідарності, завдає «удару ножом у спину брутальними заходами, спрямованими проти національних меншин». «Кожен, хто до цього часу ставить під сумнів той факт, що національні меншини дійсно зазнавали нападів в Україні, тепер отримали відповідь на їхнє запитання», – повідомив міністр.

Такої думки також дотримується і речник уряду Угорщини З. Ковач. Відміну Конституційним Судом закону «Про засади державної мовної політики» він вважає «ще одним внеском у законодавчу невизначеність, скажімо так, загрозою для угорської меншини».

Товариство угорців Закарпаття у заяві «Товариства угорської культури Закарпаття» розкритикувало скасування мовного «закону КК» повідомивши, що рішення Конституційного Суду України порушує права національних меншин. Вони вважають, що відсутність діючого спеціального закону, який регулював би практичне застосування мов, несе загрозу мовам нацменшин. Угорці стурбовані тим, що

до Верховної Ради подані такі законопроекти про мову, які можуть призвести до подальших правових обмежень меншин. У заяві висловлюється сподівання, що український парламент в подальшому буде приймати закони, «які відповідають європейським стандартам, враховують міжнародні зобов'язання».

На початку березня 2018 р. міністр закордонних справ України П. Клімкін під час скайп-конференції у Львові переконував, що для національних меншин в Україні відміна закону не несе ніяких загроз. «Жодних занепокоєнь з приводу скасування «закону Ківалова-Колесніченка» ні у наших угорців, ні у Угорщині за визначенням бути не повинно. І не потрібно це ставити в послідовність, як вони це роблять – спочатку закон про освіту, потім скасування «закону Ківалова-Колесніченка».

Р. Бортник, директор Українського інституту аналізу та менеджменту політики, стверджує, що відміна закону викличе певні мовні конфлікти, і в середині суспільства, і зовні України. «Я впевнений, що угорці і румуни, багато інших представників нацменшин в Україні будуть відступати проти цього закону, який хоча і слабо діяв, але все ж таки був формальною ознакою демократичної та національної політики України. І зараз не просто підкинули їм аргумент додатковий для того, щоб дискредитувати Україну. В середині країни, нагадаю, що в свій час, на жаль, скасування цього мовного закону в 2014 році використовувалися кримськими сепаратистами для організації незаконної анексії Криму. І я боюсь, що ця ситуація не просто відділить нас від Криму і Донбасу, а з політичної точки зору небезпечна, і с юридичної точки зору дійсно має ознаки порушення прав і свобод людини і громадянина».

Віце-прем'єр-міністр В. Кириленко констатує, що «закон Колесніченка – Ківалова» скасовано вдруге, спочатку на засіданні Верховної Ради, а тепер і Конституційним судом. Він закликає, не зупинятися на досягнутому і прийняти новий закон про українську мову, який нарешті «реалізує державний статус української мови, як це передбачено Конституцією України».

Громадський активіст Т. Шамайда вважає, що цей закон зруйнував усе правове поле в мовній

політиці. «Він вніс зміни в три десятки інших законів, які стосувалися телебачення, реклами, судочинства, освіти, сфери послуг, інших сфер. Коли кажуть, що він був декларацією – ні, на жаль, це не так. Це був дуже технологічний закон, він системно руйнував цілісність культурного українського простору».

Однак, деякі експерти-правознавці вважають, що рішення Конституційного Суду щодо відміни закону «Про засади державної мовної політики» не вирішують мовної проблеми. Так, експерт Центру політико-правових реформ правник М. Хавронюк переконаний, положення «закону Колесніченка – Ківалова» можуть знову знайти нову форму. «Конституційний суд залишив відкритими можливості для прийняття аналогічного закону, – говорить правознавець. Його думку підтримує і суддя КСУ М. Мельник, стверджуючи, що вирок Конституційного Суду «не дав відповідей на актуальні питання щодо законодавчого визначення мовної політики держави, забезпечення статусу української мови як державної та захисту мов національних меншин України, на які так очікувало суспільство».

Зважаючи, на те, що проведене у 2012 р. «Центром Розумкова» соціологічне опитування засвідчило, що переважна більшість респондентів

(65,1%) сприймали «закон Колесніченка – Ківалова» як частину передвиборчої програми або піар-компанію партії Регіонів, можна стверджувати, що закон з самого початку не мав підтримки переважної частини українського суспільства. Говорити про те, що в умовах військової агресії РФ проти України ситуація змінилася на протилежну не доводиться.

Незважаючи на критику з боку деяких експертів, все ж таки відміна закону – вагомий крок. Безсумнівно, проблеми мовної політики в Україні мають історичні корені, а у нинішніх умовах, коли країна перебуває у стані війни та кризи, є велика необхідність аргументованого обговорення мовних питань. Таким чином, постає нагальна потреба ухвалення нового мовного закону. Хотілося б вірити, що наступний закон, що регулюватиме важливу для будь-якої держави мовну сферу, не матиме маніпулятивної складової і не буде частиною передвиборчої кампанії якоїсь партії (*За матеріалами old. razumkov.org.ua, uiamp.org.ua, ukrinform.ua, 24tv.ua, www.unian.ua, www.pravda.com.ua, www.slovoidilo.ua, espreso.tv, magnolia-tv.com, ua.censor.net.ua, ua.interfax.com.ua, language-policy.info, aku.gov.ua, www.depo.ua, vgos.com.ua, www.euointegration.com.ua, gazeta.ua, dt.ua*).

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Народні депутати підтримали в першому читанні внесений Президентом П. Порошенком законопроект про Антикорупційний суд.

"За" прийняття законопроекту №7440 проголосувало 282 депутата.

Представляючи документ, заступник голови Адміністрації президента Олексій Філатов нагадав, що створення вищого спеціалізованого суду в системі судоустрою передбачено судовою реформою. Внесений законопроект регламентуватиме його діяльність.

Його юрисдикція поширюватиметься на всю територію України. Президентським законопроектом передбачено, що Антикорупційний суд буде судом першої та апеляційної інстанції. Судді до нього обиратимуться за конкурсом.

Проектом пропонується визначити додаткові спеціальні вимоги до суддів Вищого антикорупційного суду, пов'язані з предметною компетенцією суду та його спеціалізацією щодо розгляду кримінальних проваджень про корупційні злочини.

Представник фракції "Батьківщина" С. Соболев назвав ганьбою розгляд такого важливого законопроекту за скороченою процедурою, без ґрунтового обговорення та дискусії.

В свою чергу спікер парламенту А. Парубій, закликаючи народних депутатів голосувати, зазначив:

"Усі дискусії ми зможемо провести між першим і другим читанням, обговорити всі рекомендації Венеційської комісії. Зараз

нам важливо зробити перший рішучий крок у боротьбі з корупцією" (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/1/7173259/>). – 2018. – 1.03).

Президент П. Порошенко в інтерв'ю британському виданню *Financial Times* наголосив, що в Україні запроваджено антикорупційну інфраструктуру і завершити її формування має утворення Антикорупційного суду.

«Ми запускаємо величезний антикорупційний пакет. Перш за все, ми представили абсолютно незалежну антикорупційну інфраструктуру, Національне антикорупційне бюро», – зазначив Глава держави.

Президент також наголосив, що НАБУ є абсолютно незалежне, тому що зараз відкрито кримінальні справи проти низки міністрів, керівників урядових установ, чиновників з регіонів, членів парламенту, включаючи членів правлячої коаліції. За його словами, за 1692 корупційними справами отримано рішення українського суду лише впродовж 2017 р.

П. Порошенко особливо акцентував, що Верховна Рада підтримала у першому читанні законопроект про антикорупційний суд, ініційований ним. «Ми маємо майже конституційну більшість на підтримку моєї ініціативи», – відзначив він.

Президент нагадав, що ініціював звернення до Венеційської комісії щодо цього проекту Закону. «Венеційська комісія заявила, що він (Закон – ред.) повинен відповідати національному законодавству», – зауважив він.

Президент також зазначив, що розраховує на компроміс між парламентарями та міжнародними організаціями. «І тепер, коли Парламент підтримує мій президентський проект Закону майже конституційною більшістю, ми маємо можливість для (його – ред.) обговорення в Парламенті. І я абсолютно щасливий, якщо всі наші партнери зможуть обмінюватися аргументами та знайдуть певний компроміс», – також зазначив він.

Президент зауважив, що голосування за цей законопроект було підтримане всіма нашими міжнародними партнерами: «Це був тест, що ми маємо достатньо політичної волі».

Водночас, П. Порошенко підкреслив, що категорично проти того, щоб підготовка законопроекту до другого читання зайняла кілька місяців. «За правилами українського Парламенту ми маємо два тижні, щоб підготувати будь-які поправки, і я наполягаю на тому, що Парламент мав короткий час для аналізу всіх поправок, знаходження компромісу та голосування. І моє прохання до Парламенту, будь-ласка, зробіть це якнайшвидше і обговоріть рекомендацію Венеційської комісії», – підкреслив Глава держави.

«Моя єдина вимога – Конституція. Чому? Тому, що я – гарант Конституції. І проти того, щоб вже наступного дня будь-хто міг прийти до Конституційного Суду та призупинити цей закон. Це було б катастрофою», – сказав П. Порошенко (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/prezident-v-intervyu-financial-times-moye-prohannya-do-parla-46178>). – 2018. – 6.03).

За дорученням президента П. Порошенка його команда готує поправки до Конституції, які б законодавчо закріпили бажання України вступити до Євросоюзу і НАТО. Про це він завив під час поїздки на Донбас.

"Я вже віддав розпорядження готувати проект поправок до Конституції, які на рівні основного закону закріплять наше прагнення до вступу в НАТО і Європейський Союз", – сказав глава держави. (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/16/7174843/>). – 2018. – 16.03).

Громадська рада доброчесності при Вищій кваліфікаційній комісії суддів припинила свою роботу. Відповідна заява з'явилася на сайті організації.

"Нещодавно розпочався процес оцінювання решти судів. Його результатом мало стати очищення від тих, хто заплямував суддівську честь та тягне довіру до правосуддя на дно.

Натомість, Вища кваліфікаційна комісія суддів зробила все можливе, щоб реального очищення не відбулося", – йдеться у повідомленні.

Графік співбесід перетворили на конвеєр – понад 5 тис. суддів планують оцінити за кілька місяців, в результаті співбесіди тривають не більше 6 хв., вказують в організації.

Оцінювання легко зможуть пройти судді Майдану, бо комісія вирішила не брати до уваги їхні попередні рішення. А процедури оцінювання є непрозорими – невідомо, як голосують, які бали і за що виставляють кандидатам.

"Проігноровані і вимоги родин Героїв Небесної Сотні, які вимагали від ВККС очищення судів від суддів, які у часи Революції гідності стали репресивним інструментом у руках влади Януковича", – заявляють громадські контролери (*Gazeta.ua* (https://gazeta.ua/articles/politics/_sudova-reforma-gromadski-kontroleri-vlashtuvali-demarsh/828283)). – 2018. – 26.03).

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

Конституційний суд 27 лютого розглянув подання 48 народних депутатів і визнав таким, що не відповідає Конституції, положення Податкового кодексу про оподаткування пенсій. Про це повідомляє прес-служба КС.

Зокрема, неконституційним визнане положення абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України, який передбачає оподаткування пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних з Пенсійного фонду чи бюджету.

Податок скасовується для тих виплат, розмір яких перевищує 10 прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність, а також для пенсій з іноземних джерел, якщо згідно з міжнародними договорами, згода на їх обов'язковість надана Верховною Радою, такі пенсії підлягають оподаткуванню чи не оподатковуються в країні їх виплати.

Пояснюючи такий висновок, КС зазначає, що у сфері пенсійного забезпечення справедливим має визнаватися такий підхід законодавця, при якому забезпечується пропорційне співвідношення між страховими внесками і розміром пенсій. У законодавстві про пенсійне забезпечення України таке співвідношення досягається встановленням залежності розміру пенсії від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати.

Саме тому, вважає суд, введення податку на пенсію, починаючи з певного її розміру, порушує справедливий підхід до встановлення пенсії, тому що призводить до зменшення її фактичного розміру, що встановлюється з урахуванням співвідношення між тривалістю страхового стажу та розміром заробітної плати застрахованої особи.

Крім того, зазначає Конституційний суд, після запровадження оподаткування пенсій Верховна Рада протягом 2 років 3 рази вносила зміни до цієї норми. За таких обставин особи, що мають право на пенсійні виплати, об'єктивно не могли бути впевненими у своїх правомірних очікуваннях щодо стабільності правового регулювання в цій сфері.

Тож КС дійшов висновку, що введення Верховною Радою оподаткування пенсій і зміни суми, з якого починається таке оподаткування, суперечить принципам правової визначеності, передбачуваності та справедливості.

Рішення Конституційного суду є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено. Положення відповідного абзацу Податкового кодексу України втрачає чинність з дня ухвалення КС цього рішення (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/02/28/7173099/>)). – 2018. – 28.02).

СУСПІЛЬНА ДУМКА

Н. Судакова, **Stalker**: Хто намагається встановити контроль над Конституцією

Фактично рік в Україні не працював Конституційний суд. До лютого цього року з 18 суддів було лише 14, більшість із принципових питань просто не набиралася. Як результат, у 2017 році КС ухвалив всього три рішення, а голосування за нового голову провалив тричі.

21 лютого на таємному голосуванні судді неочікувано обрали нового голову – Станіслава Шевчука. Протягом наступного тижня КС прийняв новий Регламент і ухвалив одразу два рішення. Тоді ж президент Петро Порошенко заповнив свою квоту, призначивши двох нових суддів.

"Українська правда" з'ясувала, що саме змусило суддів прискоритися, хто бореться за крісла в КС, та чому, щоб захистити Конституцію, потрібна увага громадськості.

Ляльковий театр

Склад КС як ніколи різношерстий: четверо ініціативних суддів, які прийшли на хвилі Революції (серед них – Шевчук), троє осіб, які голосували за узурпацію влади у 2010 році і щодо яких в ГПУ відкриті кримінальні справи. Кілька суддів призначені ще за квотою Януковича, ще частина прийшла вже у 2015-2017 рр.

Чи можна говорити про незалежність трьох суддів, над якими висить дамоклів меч Генпрокуратури, підпорядкованій Банковій? Чи того ж Кривенка, за особистим поданням якого суддів КС часів Януковича нагородили "за зміцнення правосуддя"?

Окремі рішення КС дають підстави стверджувати, що важелі впливу має і одіозний Сергій Ківалов – він фактично контролював судову систему за часів Януковича і досі смикає Феміду за ниточки.

Так, у 2017 році КС дозволив тим, хто голосував за "закони 16 січня", очолювати виші. Завдяки чому Ківалов далі керує Одеською юракадемією. А в лютому визнав мовний закон

"Ківалова-Колесніченка" неконституційним у зв'язку з порушенням процедури, а не через його зміст. Найімовірніше – це був компроміс серед суддів.

Із таким складом не дивно, що жоден кандидат на посаду голови не знаходив 10 голосів. Демократичні рішення давалися суддям великою кров'ю, але були можливі. А перемога Шевчука стала сюрпризом чи не для усіх ключових гравців.

Біографія нового голови справді вражає: суддя ad hoc Європейського Суду з прав людини, викладач "Кієво-Могилянської академії". Працював експертом в ООН, ОБСЄ, Світовому Банку, стажувався у США, Великій Британії, Бельгії, Німеччині – перелік можна продовжувати.

Студенти НаУКМА його люблять, мовляв, розумний та цікавий викладач, міг і красне слівце сказати на парі, і розповісти анекдот. А експерти в один голос стверджують: це кращий вибір на посаду голови з усіх можливих.

Сюрприз

Уперше обрати голову спробували у травні минулого року. Тоді балотувався суддя Володимир Мойсик, але програв, отже, більше не мав права виставляти свою кандидатуру. Інші ж після цього не ризикували балотуватися. Тоді почалося найцікавіше.

Один із суддів КС запевнив УП, що в дійсному складі суду шанси бути обраним залишалися лише у Шевчука та Кривенка, але обидва не мали достатньої підтримки.

Як стало відомо УП, ще у квітні 2017 року четвірка "постмайданівських" суддів домовилася, що від них буде балотуватися саме Шевчук. Але Кривенко відверто "зливав" конкурента і виставляв його на голосування, бо знав, що той поки не набирає достатнього голосів. Якби Шевчук погодився балотуватися і програв – шанси Кривенка остаточно зросли б. Тому Шевчук просто відмовлявся

від "пропозиції", а вибори продовжували переносити.

У лютому надійшла новина з АП: склад КС найближчим часом поповниться двома суддями від Порошенка. Один з них – 63-річний Сергій Головатий. Оскільки він старший на рік за Кривенка, то міг би змінити його на посаді в.о. голови.

Судді не палали бажанням працювати під керівництвом делегата президента. Крім того, як стало відомо УП, у Головатого напружені стосунки щонайменше з кількома суддями КС.

"Указ президента готується в АП принаймні 5 днів. Вони 100% знали про нього і це спонукало до пошуку компромісу", – стверджує Юлія Кириченко, експерт Центру політико-правових реформ і Реанімаційного пакету реформ.

Станіслав Шевчук цю версію заперечує і стверджує, що судді таки усвідомили: "КС має почати приймати рішення, які очікує країна".

У день виборів, 21 лютого, на таємному голосуванні одні судді виставили Кривенка, інші – Шевчука. Перший балотуватися відмовився, другий – погодився. Шевчук у розмові з УП каже, що до останнього не був певний, чи за нього проголосує більшість, але балотувався, оскільки його виставили саме колеги.

За словами одного із суддів КС, далі переносити вибори служителі закону не хотіли, тож неочікувано для Кривенка таки обрали Шевчука. Зазначимо, що хоч останній і готовий сперечатися з колегами, але ніколи не з'ясовує стосунки публічно та вважає, що "голова КС не може бути конфліктною людиною".

У ЗМІ гуляла інформація про різні обіцянки Шевчука в обмін на голоси колег, та підтвердження цьому знайти не вдалося. У вівторок, 13 березня, в КС обиратимуть заступника голови. Можливо, його прізвисько засвідчить певну домовленість між суддями.

Імітація конкурсу

Насправді, битва за суддівські крісла точилася одразу в кількох владних кабінетах.

Ще в грудні минулого року конкурсна комісія при президентові визначилася із шістьма претендентами, серед яких двоє мали суттєво вищі бали. В експертних колах боялися, що

Порошенко призначить людей на свій розсуд, оскільки він не зобов'язаний прислухатися до комісії.

Джерела УП, наближені до комісії, стверджують, що суддею мала стати людина Ківалова, завідувач кафедри Одеської юракадемії Анжеліка Крусян.

Вона провалила конкурс до Верховного Суду і, за даними Фондації DEJURE, невчасно подала декларацію, через що її взагалі не мали допустити до співбесіди.

Все це не завадило Крусян опинитися на третьому місці за балами комісії.

Тоді активісти залучили громадськість. Щонайменше кілька експертів зверталися до міжнародних органів із проханням "повпливати" на АП.

Це дало плоди – обирати Крусян через давнє знайомство Порошенка з Ківаловим стало репутаційно небезпечно. "Давнє", оскільки саме Ківалов організував Порошенку захист кандидатської дисертації в Одеській юракадемії у 2001 році.

Те, що Ківалов має вплив на АП, якразово демонструє минулорічний конкурс у Верховий суд, за результатами котрого до його складу потрапили 80% старих суддів. "Кум Ківалова керує оцінками на конкурсі, в якому перемагає помічник Ківалова, а програють опоненти Ківалова", – коментував тоді Михайло Жернаков. Усе це не завадило Порошенку назвати конкурс зразковим.

Рішення щодо двох суддів на Банковій відкладала 2 місяці. Врешті, представниками таки стали кандидати з найвищими балами.

Першим за результатами конкурсу став экс-міністр юстиції Сергій Головатий, нардеп шести скликань, у далекому минулому – член КПРС, у недалекому – кандидат у ВР від Блоку Тимошенко, "Нашої України" і навіть "Партії регіонів". Рік тому Порошенко призначив Головатого членом Венеціанської комісії.

Його біографія свідчить про одне – він завжди тримається "сильних світу цього". Наближені до Головатого люди пояснюють це великими амбіціями экс-депутата.

Навіть ті експерти, які сумніваються в його незалежності, визнають професійність

Головатого, називаючи безсумнівно одним з найкращих конституціоналістів країни.

Іншим суддею став завкафедри Ужгородського національного університету Василь Лемак. Судячи з його минулих заяв, він має доволі проєвропейські погляди, але часто займає пропрезидентську позицію.

Зокрема, авторка цього тексту особисто бачила висновок, написаний Лемаком, в якому призначення суддів Антикорупційного суду міжнародними експертами він називає неконституційними діями.

"Очевидно, що певні домовленості є. Президент на сьогодні не займає державницьку позицію, він, як і попередні президенти, намагається призначати людей близьких. Але ці кандидати 100% підсилюють КС", – стверджує Юлія Кириченко.

Загалом експерти сходяться на думці, що з кандидатів, обраних комісією, ці прізвища були найкращими. Інше питання – чому відбір відбувався за закритими дверима, а його критерії приховувалися.

Судді та їхні партії

На сьогодні КС майже укомплектований – з 18-ти суддів є 16. Обрати двох кандидатів залишилося тільки Верховній Раді.

Розглядаються чотири прізвища від трьох фракцій – по одній людині від "Батьківщини" і "Народного фронту", ще дві – від БПП. Щонайменше троє кандидатів викликають запитання.

Їхні дані саме відправили на спецперевірку, після чого відбудеться номінальна співбесіда в комітеті, де головує Руслан Князевич.

"Згідно із законодавством, комітет не має повноважень ухвалювати рішення по кандидатам і просто передасть їх до парламенту. Думаю, найближчим часом відбудеться голосування", – каже перший заступник голови комітету Леонід Ємець.

Офіційно – усі чекають на результати спецперевірки та співбесіди. Неофіційно – депутатам відомо, що дві найбільші фракції парламенту БПП і НФ просто проголосують за кандидатів один одного. Тому деякі інші фракції навіть не висували кандидатів,

зокрема, "Самопоміч". Мовляв, навіщо шукати презентабельну людину, яка приречена на провал.

Претендували на суддівство і троє самовисуванців, та їх не допустив комітет. Аргументували тим, що у сумнозвістному законі 2017 року чітко визначено: кандидати висувуються фракціями.

Юлія Кириченко обурюється: "Нова редакція закону про КС фактично нівелювала конкурс. Ми говоримо про партійний нейтралітет, але самостійний кандидат не може податися. Якщо я хочу бути кандидатом, спочатку повинна піти до партії і домовитися. Це політичний вплив на неполітичну посаду".

"Без підтримки фракцій жодне рішення в парламенті неможливе, – коментує один із депутатів НФ. – Самовисування когось означало б лише, що ця людина має підтримку фракції, але таємно. Я теж не задоволений нашим кандидатом (Олегом Первомайським – УП). Це мав би бути досвідчений професор, натомість подали колишнього працівника штабу. Позиція фракції – його підтримати, і ніхто не може з цим щось зробити".

Вже очевидно, що різкого оновлення судової системи не відбудеться: якби суддів КС часів Януковича хотіли звільнити – це вже давно зробили б. Тож доведеться чекати їхнього переобрання, а суддям КС – шукати компроміс.

Конституційний суд – колегіальний орган, його голова не має повноважень блокувати рішення. Навіть найдемократичніший очільник не зможе суттєво вплинути на результати голосувань. Тому боротися потрібно за прізвище кожного окремого судді у складі КС. Подальші дії прості: не відводити очей від нових кандидатів.

Чому це важливо? Усього два заповітних слова: конституційна скарга. Віднедавна будь-який українець може оскаржити в КС закон, який, на його думку, не відповідає Конституції. Це своєрідний аналог звернення до Європейського суду з прав людини. Подібний механізм вдало працює в Німеччині. У руках чесних українських суддів він може стати революційним (*Stalker* (<http://stalker-world.net/item/10390-1520864444>). – 2018. – 12.03).

К. Симоненко, Минпром: Первые результаты судебной реформы в Украине: победы и поражения

Судебная реформа, принятая в прошлом году, существенно изменила судебный процесс в Украине. Как подсчитал секретарь Пленума Верховного Суда Дмитрий Луспенник, только в Гражданский процессуальный кодекс было внесено 96 новелл, которых не существовало прежде.

Адвокаты и судьи поделились своим первым опытом и видением того, как это работает на практике. Как отмечает адвокат, партнер ЮФ Equity Олег Малиневский, все позитивные новации могут иметь и негатив. Главное, чего в каждом конкретном случае больше половины – негатива или позитива.

Избрание судей

Первый этап реформы – перезагрузка судебной системы. Речь идет об избрании новых судей на прозрачном и независимом конкурсе, то есть о формировании новых украинских судов. Идея реформы – создать независимый суд, где будут представлены не только кадровые судьи, но и адвокаты и представители научной юридической мысли.

«Но пока у суда нет реальной независимости. Процесс назначения судей Верховного суда был не прозрачен, по ходу меняли правила, Общественный совет добропорядочности (спецорган, проверяющий кандидатов на соответствие профессиональной этике – Авт.) работал избирательно», – отметил адвокат, партнер адвокатского объединения «ЛНМ» Антон Лосев.

А ведь еще впереди назначения судей во все низовые инстанции. По словам адвоката, все судьи ликвидируемых судов будут проходить квалификационное оценивание. Но даже те, кто пройдет, не все смогут остаться работать в том же месте. Им предложат перевестись. Возникает вопрос, кто и по каким критериям будет отбирать тех, кто останется. Особенно это касается судей столичных высших специализированных судов, ведь в Киеве захотят остаться многие.

Как сообщил член Совета по вопросам судебной реформы Алексей Кот, примерно 25%

новых членов Верховного Суда – это люди не из «системы», то есть не профессиональные судьи, а адвокаты и ученые. С одной стороны, законодательно закреплённая квота в 10% была выполнена, но с другой стороны – три четверти судей остались в системе.

Трехуровневая система

Второй этап реформы – создание трехуровневой судебной системы, состоящей из местных судов, апелляционных судов и Верховного Суда. Таким образом исчезнут высшие специализированные суды (административный, хозяйственный и специализированный).

Вместо прежних четырех палат в состав Верховного суда входит пять подразделений: Кассационный хозяйственный, Кассационный гражданский, Кассационный административный и Кассационный уголовный суды, а над ними – Большая палата.

Этим кассационным судам в составе ВС передаются все дела, которые не были рассмотрены высшими специализированными судами.

Сама идея создания нового «суперсуда» хороша. Однако, как отмечает Олег Малиневский, при его создании не учли нагрузку, которая ляжет на новый орган.

«Взяли четыре рабочие инстанции и без учета огромной нагрузки передали все дела в новый, пусть и очень хороший суд. Сможет ли он выдавать качественные решения – вопрос, особенно с учетом того, что количество судей сократилось», – говорит Олег Малиневский.

По мнению Дмитрия Луспенника, также нечетко прописано разделение функций между кассационными судами и Большой палатой Верховного Суда. Надо, чтобы Большая палата рассматривала дела только в исключительных случаях, а не все, что попало в кассационные суды.

По словам Алексея Кота, сейчас каждые две недели в Большую палату поступает порядка 130-150 дел. А решений вынесено всего несколько. И с этим что-то надо делать.

То же самое наблюдается и с подачей конституционных жалоб граждан. С момента запуска возможности подачи такой жалобы летом 2017 года до конца года было подано 350 таких обращений. Сейчас их уже более 500. Как сработает этот механизм – пока неясно, и возможно его придется корректировать.

Без единой практики

Создание нового Верховного суда имело целью в том числе выработать единую судебную практику, единый взгляд на какие-то правовые вопросы. И для этого у суда есть все возможности, как говорят юристы. Тем не менее, практика порою идет в неожиданном направлении.

Два года назад ВСУ удивил плательщиков своей новой позицией по делам о возврате из бюджета переплат или возмещения НДС. Суд посчитал, что полномочия о возврате денег из бюджета обладает только Государственная фискальная служба и потому суд не вправе перебирать на себя эти полномочия. Мол, плательщик должен требовать в суде обязать ГФС вернуть средства.

Действующий механизм принятия судебных решений предполагает, что если коллегия судей решит отступить от практики своей палаты она обязана передать дело на рассмотрение этой палаты кассационного суда. Соответственно, если эта позиция расходится с практикой Верховного Суда, то данный вопрос должна рассматривать Большая палата.

«И на возражения коллегии судей из 19 человек, направленное в Верховный Суд, последний ответил отпиской, что уже все разъяснено. Тем самым, без должных объяснений пренебрег решением коллегии судей», – говорит Антон Лосев.

То есть, новые механизмы создания единой практики не работают, и по-прежнему отмечается расхождение в позиции судов.

Злоупотребления адвокатов

Реформа процессуального законодательства внедрила адвокатскую монополию на представительство в судах. То есть, интересы истца и ответчика в судах всех инстанций должны представлять только адвокаты.

«Уже сейчас мы видим, как в адвокатскую профессию приходят юристы с сомнительными этическими качествами», – подчеркнула судья Большой Палаты Верховного Суда Александра Яновская.

Однако это явление, по мнению судьи, будет иметь кратковременный характер. В долгосрочной перспективе за представительством профессиональной защиты в суде – будущее. Тем более, что именно через профессию адвоката делают карьеру судьи. Но для этого еще предстоит реорганизовать институт адвокатуры.

Когда адвокаты будут вести себя этичнее, это повысит и общую эффективность судебного процесса. Этому также будут способствовать законодательные ограничения по намеренному затягиванию судебных процессов, о чем уже писал UBR.ua.

Монополия адвокатуры может помочь в борьбе со злоупотреблениями – считает Олег Малиневский. По его словам, когда адвокат будет сидеть перед дисциплинарной палатой и объяснять свои действия в ходе судебного заседания, то в следующий раз ему не захочется это повторять.

Новая форма решения

Судебные решения должны быть понятны простому человеку без юридического образования – почему он выиграл или проиграл процесс. Как рассказала судья Верховного суда Анна Вронская, некоторые судьи уже применяют новую форму оформления судебного решения, которая ближе к тому, как оформляются решения Европейского суда по правам человека (ЕСПЧ).

Она предполагает четкую структуру и даже нумерацию абзацев, чтобы легче было давать ссылки по тексту документа. Сначала идет описание дела, отдельно – ссылки на нормы права и в конце позиция Верховного суда, где дается ответ на каждый аргумент сторон и почему оно был принят или отклонен.

Отдельно, перед резолютивной частью решения, приводится правовой вывод, чтобы его легче можно было найти (разумеется, если такой правовой вывод нужен) и не искать по всему документу.

«Нередко адвокаты неправильно пишут кассационные жалобы. Поэтому новая форма решения суда поможет им не допускать этих ошибок», – считает Вронская.

Впрочем, и при старой форме оформления решений судьи писали правовой вывод, хоть и без нумерации абзацев. К тому же, как отмечает Антон Лосев, нельзя считать достижением отсутствие единого стандарта, когда одни судьи пишут решения по-новому, а другие – придерживаются старой практики.

Но важнее не форма решения, а его суть. И если раньше кассационные инстанции искали повод отказать в пересмотре дела, то теперь все чаще идут на продление пропущенных процессуальных сроков. А также рассматривают дела по сути.

«Уже есть случаи, когда при отсутствии четкого законодательного регулирования суд кассационной инстанции вынес в

корпоративном споре решение по сути. Суд не отправил дело на пересмотр и не оставил жалобу без рассмотрения, а вынес новое решение, ссылаясь на верховенство права», – заметила Вронская.

По ее словам, Верховный суд уже начал ориентироваться на практику ЕСПЧ.

Это позитив – переход от принципа законности к верховенству права. Например, как отмечает Алексей Кот, была изменена ст. 16 Гражданского кодекса, которая существенно расширила перечень способов защиты гражданских прав. То есть суд может защитить нарушенное право не только так, как написано в законе, но и другим способом, который позволит эффективно защитить нарушенные интересы. И этот способ должна определить пострадавшая сторона (*МинПром (<https://www.minprom.ua/digest/242510.html>). – 2018. – 19.03*).

Б. Яременко, ЗІК: Закріплення в Конституції курсу в НАТО: «піпл схавас»?

... Усі грають на патріотизмі. Але не усі можуть дозволити собі національні дружини створювати.

А тут ще й народ ніби стомився від війни. Ну, то чому ж не запропонувати йому ідею патріотичної шари: НАТО прийде – порядок наведе? Благородно – українцям знову нічого не треба робити своїми руками.

Зреагують українці позитивно на такі «доленосні ініціативи» – побудуємо на них частину передвиборчої агітації і пропаганди. Ні – то й ні.

Те, що ніякого серйозного замислу в цих проєктах немає, свідчать дуже загальні формулювання. От який сенс записувати в Конституцію щось про членство в НАТО, якщо та ж Конституція забороняє розміщення на території України іноземних військових баз?

Або що в нашому законодавстві передбачає можливість передати управління національними військовими підрозділами союзницькому командуванню?

А наша готовність на законодавчому рівні, і сприймається нашими майбутніми союзниками

не через призму того, де ми хочемо бути, а що ми для цього готові зробити.

Як бачимо, президент України наразі не готовий, не хоче, не вміє, не має потреби обговорювати питання законодавчого закріплення курсу в НАТО серйозно.

Але проблема в тому, що лише одним законодавчим виміром усе далеко не вирішується. Ось, наприклад, у 2008 році формальною причиною для деяких серйозних держав членів-НАТО відмовити нам в приєднанні до Плану дій щодо членства була невідповідність стандартам нашої судової системи. Як ми збираємось переконувати когось, що сьогодні у нас з цим все в порядку? Понурую молитвою про те, що президент ініціював створення антикорупційного суду?

А як ми переконаємо НАТО в тому, що ми реформували Збройні сили? Адже на сьогодні нереформованість вітчизняного війська є однією з причин відмов/затримок з продажем нам зброї. Про корумпованість вітчизняного ВПК скоро будуть знімати фільми в Голлівуді.

Ну, і залишаються такі дрібнички, як політичні питання.

Україну в час війни (який, як відомо настає незалежно від правових рішень, а по факту бойових дій чи міждержавного збройного конфлікту) в НАТО не приймуть.

Але коли правда життя заважала нашому президенту жити і обіцяти по-новому? Тим більше, якщо «піпл хаває».

Проте потенційних союзників по НАТО такі ініціативи можуть стривожити. Вони не в простій

ситуації. Обіцянку прийняти нас в НАТО вони дали, пам'ятають про це. І не надто цьому радіють. А тепер ще й задумуються – а що його робити, якщо раптом українці піднатужаться і реформують, що будь-яких формальних причин не надавати ПДЧ чи членство в НАТО не буде? А вони люди відповідальні.

Не турбуйтеся. Не реформуємось. У вас ще довго буде можливість не говорити про головне (*ZIK (https://zik.ua/news/2018/03/12/zakriplennya_v_konstytutsii_kursu_v_nato_pipl_shavaie_1282627). – 2018. – 12.03*).

О. Савицький, Deutsche Welle: Антикорупційний суд в Україні: болісне народження

Верховна Рада ухвалила президентський законопроект "Про Вищий антикорупційний суд" в першому читанні. Опозиція, громадськість та експерти вважають, що його слід суттєво доопрацювати.

Верховна Рада України схвалила взяти за основу президентський законопроект про Вищий антикорупційний суд. Остаточне ухвалення документу очікується найближчими тижнями. Створення антикорупційного суду стало однією з головних вимог до України з боку її західних партнерів. Український парламент схвалив проект закону по тому, як міжнародні фінансові організації заявили про неможливість надання допомоги Києву в разі подальшого затягування із цим законодавчим актом.

Роботи ще багато

Депутатка від опозиційної фракції "Самопоміч" Олена Сотник заявила, що президентський законопроект містить цілу низку неприйнятних норм, які її фракція хоче змінити до другого читання. Серед них вона задала про звуження ролі міжнародних експертів у відборі кандидатів у судді антикорупційного суду, які можуть лише накладати своє "вето", але і воно може бути подолане Вищою кваліфікаційною комісією суддів. "Нам потрібні судді, які зможуть розглядати складні корупційні справи і будуть незалежні від зацементованої корумпованої

системи влади. До того ж, законопроект виписаний таким чином, що може запрацювати через 3-4 роки", – сказала Сотник.

Активісти громадських антикорупційних організацій також не поспішають відкорковувати шампанське, щоби відсвяткувати свою перемогу. Адже раніше влада понад рік завзято опиралася створенню антикорупційного суду, а президент Порошенко ще влітку заявляв, що він взагалі не потрібен. Голова Центру протидії корупції Віталій Шабунін в інтерв'ю DW нагадав, що ухвалення законопроекту сталося під шаленим тиском Заходу та міжнародних фінансових організацій.

Антикорупціонер вважає, що окрім відбору суддів антикорупційного суду за участі міжнародних експертів, слід надати право цьому суду розглядати виключно справи високопосадової корупції, які розслідує Національне антикорупційне бюро і Спеціалізована антикорупційна прокуратура. "Антикорупційний суд має в тому числі розслідувати брехню в деклараціях можновладців, чого зараз немає в проекті президента", – зазначив Шабунін.

Своєю чергою, член правління Центру політико-правових реформ Микола Хавронюк сказав DW, що всі протиріччя з рекомендаціями Венеційської комісії в президентському законопроекті "можна усунути за один день". Він також поділяє побоювання щодо затягування створення антикорупційного суду. "Влада має

не лише ухвалити цей проект закону, а й ще два закони: окремого закону щодо утворення Вищого антикорупційного суду і про внесення змін до держбюджету для фінансування цього органу. Зараз жодної копійки на це ще не передбачено", – нагадав Хавронюк.

Загравання із Заходом?

Петро Порошенко закликав не зволікати з остаточним ухваленням свого законопроекту. Але політолог Наталія Білоус в інтерв'ю DW зазначила, що чекати початку роботи нового антикорупційного суду до 2020 року не варто. Вона вважає сам факт ухвалення проекту закону в першому читанні лише демонстрацією офіційного Києва західним партнерам того, що влада ефективно працює і дослухається до думки своїх закордонних друзів. "Тобто, це натяк на те, що дострокових парламентських виборів проводити не потрібно, а всі невдоволення діючою політичною системою ідуть з вуст агентів Кремля, які дестабілізують становище в державі", – вважає Білоус.

На її думку, Верховна Рада має час на ухвалення закону до початку літніх канікул, бо далі, можливо, почнеться підготовка до дострокових парламентських виборів, яких прагнуть опозиційні парламентські сили. А тему антикорупційного суду будуть розглядати, як велику перемогу на шляху побудови європейської, правової України. "Формально для Венеційської комісії закон буде красиво розписаний, однак, це не зменшить рівня корупції в Україні. Дуже мала вірогідність, що одразу після початку роботи антикорупційного суду почнуть карати представників вищого ешелону влади за зловживання посадовим становищем", – переконана Білоус.

Низка лазівок в законі

Законопроект передбачає, що Антикорупційний суд буде розглядати справи,

якщо предмет злочину чи заподіяної шкоди щонайменше в 500 разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб (з 1 січня – це 881 тисяча гривень). Це – основна умова. При чому немає значення, хто розглядав справу – Нацполіція, Генпрокуратура або НАБУ. Деякі зі статей описують порушення, пов'язані з наркотиками чи зброєю, а от щодо електронного декларування немає жодної.

Крім того, законопроект містить можливість розгляду підслідних Антикорупційному суду справ іншим судом. Так, Апеляційному суду, юрисдикція якого поширюється на Київ, зможуть передавати справи, якщо внаслідок відводів, заявлених суддям, неможливо утворити склад суду. Згідно з законопроектом, кандидатів за результатами відбору буде рекомендувати Вища кваліфікаційна комісія суддів, а міжнародні експерти зможуть лише ветоувати кандидатури, хоча і таке вето ВККС зможе подолати 11 голосами з 16.

Перевірка на поліграфі

Претендентів на посади суддів пропонують перевіряти з допомогою поліграфа – якщо лікар не заборонить. Відмову кандидата проходити таку перевірку мають намір трактувати як привід для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Законопроект має набрати чинності на наступний день після публікації. Протягом місяця з цього дня Державна судова адміністрація України повинна визначити чисельність суддів Антикорупційного суду, а протягом року потрібно створити Вищий антикорупційний суд.

Орган має почати працювати, якщо обрано не менше 2/3 від певної кількості суддів. Коли таку кількість суддів оберуть, протягом місяця мають відбутися збори суддів, на яких оберуть день початку роботи Вищого антикорупційного суду (*Deutsche Welle* (<http://p.dw.com/p/2tXaC>). – 2018. – 1.03).

Л. Зубач, Самопоміч: Антикоруупційний суд: досвід інших країн не для нас?

Законопроект про створення Антикоруупційного суду проголосовано в першому читанні.

Можна видихнути?

Хіба щоб відразу вдихнути і братися за правки, без яких не тільки друге читання неможливе, а й узагалі буде втрачено саму ідею Антикоруупційного суду.

Про досвід інших

За даними експертів, на сьогодні Антикоруупційні суди діють у 20 країнах. Більшість – пристойно корумповані країни Азії та Африки. Фактично, з них лише три європейські країни. Україна має шанси стати четвертою.

І тут варто зауважити, що фахівці зазначають: саме в азійських й африканських країнах Антикоруупційні суди демонструють високу ефективність.

Постає запитання: якщо українські реалії в плані корупції надзвичайно схожі з їхніми, то чому ж не скористатися цим досвідом? На війні всі засоби згодяться, хіба ні?

А тепер про європейський досвід – про Словаччину. Як на мене, він для нас дуже показовий. І зараз зрозумієте, чому.

Закон про створення Антикоруупційного суду словаки ухвалили ще у 2003 році, а суд запрацював тільки через два роки. Причини створення такого органу більш ніж зрозумілі – прагнення зруйнувати зв'язки, що існували між суддями, адвокатами, прокурорами та організованою злочинністю.

Антикоруупційний суд Словаччини формували з нових суддів. Їм запропонували високу суддівську винагороду, особисту охорону, забезпечення їхнього захисту.

Перші роки роботи суду, за словами самих же словаків, були не безрезультатними: акумулювали спеціальні знання, розірвано деякі локальні злочинні зв'язки, успішно завершено кілька справ.

Та далі сталося те, чого, гадаю, варто боятися й нам.

Сценарій більш ніж очевидний. Антикоруупційний суд став дуже незручним.

Його діяльність викликала незадоволення деяких політиків (з мотивами тут зрозуміло) і суддів звичайних судів (вони заявляли про дискримінацію, бо ж "антикоруупційні" судді мали значно вищу зарплату).

Врешті, у 2009 році – конституційне оскарження, і закон про спеціалізований антикоруупційний суд скасовано.

Такий собі досвід від протилежного, щоб знати й діяти на випередження.

Бо ж треба усвідомлювати: в Україні закон про створення Антикоруупційного суду було винесено на розгляд і ухвалено всупереч позиції президента, але під тиском міжнародної спільноти.

Про конструктив

Друге читання, за найоптимістичнішими прогнозами, може бути за півтора-два місяці. Звісно, якщо ніхто з Банкової не вставлятиме палиць у колеса.

Що ж до парламенту, не повірите, але багато нардепів з різних фракцій і позафракційних готові спільно вносити правки в проголосований у першому читанні закон, аби не затягувати процес.

Отож, ось головні речі, на яких буду наполягати з колегами:

Питання підсудності: у законі треба чітко прописати, які справи будуть у компетенції Антикоруупційного суду.

Аби його просто не завалили матеріалами, і він не потонув у паперах. Наполягаємо – цей суд має розглядати лише ті справи, які розслідує НАБУ.

Питання формування самого Антикоруупційного суду: треба максимально забезпечити механізм, який буде сприяти повній незалежності цього органу Феміди.

У президента дуже велика спокуса зробити суд підзвітним собі. Треба йому допомогти здолати цей неприродний потяг. А тому, переконаний, міжнародні партнери мають не

тільки давати рекомендації, а їм мусять мати право вето щодо кандидатур у судді цього суду.

Строки формування суду: з очевидних і не раз озвучених причин – зараз, а не після президентських виборів.

Фінансування: слід забезпечити повне фінансування суду, аби він міг фізично запрацювати, а не залишився лише потугами на папері.

Ну і ще такий відомий всім нюанс – навіть найкраща ідея, не підкріплена матеріально, приречена на провал. А в нашому випадку окреме фінансування ще й збільшує шанси на фаховість та незалежність майбутнього органу.

Амбіції на бік – і гайда до роботи, панове! Корупція сама себе точно не знищить (*Об'єднання Самопоміч (<https://samopomich.ua/antykoruptsijnyj-sud-dosvid-inshyh-krayin-ne-dlya-nas/>). – 2018. – 5.03*).

Ф. Прокопчук, Нromadske: Антикору́пційний суд: між бажаннями президента і вимогами Заходу

Цей законопроект президент України більше року обіцяв і ще кілька місяців уносив у парламент. Ідеться про Вищий антикорупційний суд, який глава держави взяв зобов'язання створити, прописавши його в законі про судоустрій та статус суддів.

22 грудня президентський законопроект нарешті зареєстрували в парламенті – в останній сесійний день минулого року. Текст, який з'явився на тиждень пізніше, розкритикували громадські активісти. А в середині січня аргументи проти ухвалення документу в його первісному вигляді озвучили Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський союз.

У перший день весни Рада таки проголосувала його у першому читанні. Громадське нагадує, що саме не сподобалося громадським активістам та західним партнерам у президентському законопроекті.

Суперменів може не вистачити

У законопроекті вписані надзвичайно високі вимоги до майбутніх суддів Вищого антикорупційного суду. Кандидат на посаду повинен мати або п'ять років судового стажу, або 7 років займатися науковою діяльністю в галузі права чи працювати адвокатом, маючи досвід захисту в кримінальних справах. Ще одна обов'язкова вимога суттєво звужує коло претендентів – «значний досвід» у міжнародних судових установах чи міжурядових організаціях у частині боротьби з корупцією.

Такі вимоги і антикорупційні організації, і Світовий банк, і МВФ назвали не виправдано високими й навіть нереальними. На їхню думку, це може серйозно затягнути створення Антикору́пційного суду, позаяк кандидатів може просто не вистачити.

Інтриги додає те, що в законі не вписана кількість суддів-антикорупціонерів. Це визначатиме Державна судова адміністрація й існує ризик, попереджає Світовий Банк, що штат можуть або штучно збільшити, щоб затягнути створення суду. Або ж суддів буде замало, щоб ефективно працювати.

Відбір суддів: останнє слово за Вищою кваліфікаційною комісією

Суддів Вищого антикорупційного суду відбиратиме Вища кваліфікаційна комісія. Вона ж, до речі, допустила до участі в конкурсі до Верховного суду більш ніж половину суддів з негативною оцінкою Громадської ради доброчесності.

Цього разу запобіжником від недоброчесних кандидатів має стати Громадська рада міжнародних експертів. Вона створюється на 6 років і до її складу входитимуть люди з ідеальною репутацією та досвідом упровадження міжнародних антикорупційних стандартів. Загалом у складі ради – не більше семи осіб, це можуть бути як українці, так і іноземці, а їхні кандидатури подаватимуть виключно міжнародні організації, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання та протидії корупції.

Головне завдання Громадської ради міжнародних експертів – надати висновок ВККС, що той чи інший кандидат на посаду судді Вищого антикорупційного суду не відповідає необхідним критеріям. Але є одне «але». Навіть якщо міжнародні експерти скажуть «ні» кандидатові, Вища кваліфікаційна комісія 11 голосами зможе подолати вето.

Саме цей пункт був претензією номер один у міжнародних партнерів України.

І МВФ, і Світовий банк наголошують: роль міжнародних експертів має бути «вирішальною», а не такою, яку за бажанням можна і обійти. У жовтневому висновку Венеційська комісія теж наголосила на ключовій ролі міжнародників.

Злочин і кара

Ще один пункт президентського законопроекту, розкритикований антикорупційними організаціями та міжнародними партнерами, – це підсудність справ. Позаяк Вищий антикорупційний суд замикатиме ланку Національне Антикорупційне бюро – Спеціалізована прокуратура, логічно, щоб він розглядав справи, підслідні саме НАБУ.

Однак президент вирішив інакше, викинувши частину статей. За його задумом такі підслідні Антикорупційному бюро справи як

відмивання коштів або незаконне заволодіння майном має й надалі розглядати Солом'янський районний суд. Натомість Петро Порошенко пропонує розширити підсудність Вищого антикорупційного суду ще дев'ятьма статтями. Серед них торгівля зброєю та наркотиками, якщо злочин вчинений посадовою особою.

Це, на думку МФВ перевантажить суд справами і «забиратиме обмежені ресурси від виконання завдань, задля яких суд був створений».

Друге читання все виправить?

Створення Антикорупційного суду президент назвав одним із головних пріоритетів на 2018 рік. Він закликав народних депутатів ухвалити в першому читанні його законопроект, а вже до другого доопрацювати документи, врахувавши всі зауваження міжнародних партнерів.

І тут питання чи зможе влада без підклимних ігор як це було з фейковою новиною про нібито звільнення представника МВФ в Україні, яку поширювали наближені до Банкової політологи й блогери. Бо якщо президент і нардепи провалять створення незалежного Антикорупційного суду, без західних кредитів таке рішення може відчутно вдарити по гаманцю кожного українця (*Hromadske (<https://hromadske.ua/posts/prezidentskii-zakon-pro-antikorupciinii-sud>). – 2018. – 1.03*).

Є. Мазур, 24 канал: Недостворення Антикорупційного суду: за що проголосувала Верховна Рада

Ухвалення в першому читанні закону про Антиконтитуційний суд – це відносний позитив у питанні боротьби із корупцією. Та у ньому є кілька суперечливих моментів, навколо яких триває жорстка дискусія.

Що не так із президентським законопроектом про Вищий антикорупційний суд, який 1 березня Верховна Рада прийняла в першому читанні, розібрались журналісти сайту "24".

Про що цей законопроект?

Про створення Вищого антикорупційного суду в Україні. У президентському законопроекті якраз прописано: яким він

буде, чим займатиметься, як працюватиме, як формуватиметься і хто буде забезпечувати його роботу.

Для чого потрібний Антикорупційний суд?

Для того, аби зрештою гучні корупційні справи почали доходити до судового вироку. Поки що жоден з топових держслужбовців, затриманих за підозрою у корупційних діяннях, так і не отримав належного покарання. Взяття на поруки мера Одеси Геннадія Труханова – один з найсвіжіших тому прикладів.

Крім того, створення Антикорупційного суду є однією з вимог міжнародних партнерів

– Міжнародного Валютного Фонду, Світового банку та Євросоюзу.

Як він працюватиме?

Цей суд розглядатиме зараховані до його відання справи як суд першої та апеляційної інстанції.

За документом Вищий антикорупційний суд складатиметься з суддів, слідчих суддів та суддів апеляційної палати. Їх кількість на даний момент не визначено.

Документ також передбачає створення на 6 років Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Громадської ради міжнародних експертів. Серед функцій цієї ради – збір, перевірка та аналіз інформації про кандидатів на посаду суддів Вищого антикорупційного суду; надання Вищій кваліфікаційної комісії суддів відомостей про кандидатів. Якщо Громадська рада вирішить, що кандидат не є відповідним на посаду судді, кваліфікаційна комісія може "подолати" це рішення та призначити його на посаду. Але лише за умови, що 11 членів комісії приймуть рішення про підтвердження здатності кандидата здійснювати правосуддя в антикорупційному суді. Крім цього, передбачено моніторинг доброчесності суддів.

Законопроект також передбачає, що судді Вищого антикорупційного суду, а у разі потреби за його заявою також членам його сім'ї, надається цілодобова охорона (забезпечує Служба судової охорони). Житло судді оснащується охоронною сигналізацією та кнопками тривожної сигналізації.

Хто може бути суддею Антикорупційного суду?

Ним може бути призначений кандидат не молодше 35 років зі значним досвідом професійної діяльності в міжнародних міжурядових організаціях або міжнародних судових установах за кордоном у сфері права з питань протидії та боротьби з корупцією. Кандидат має володіти знаннями і практичними навичками застосування сучасних міжнародних антикорупційних стандартів і кращих світових практик у сфері протидії та боротьби з корупцією, практики Європейського суду з прав

людини. Такий кандидат має відповідати одній з умов: мати стаж роботи на посаді судді не менше 5 років; мати науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи в сфері права не менше 7 років; мати досвід професійної діяльності адвоката, зокрема із представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення, мінімум 7 років.

Для заняття посади судді Вищого антикорупційного суду проводиться конкурс, для участі у якому кандидат має подати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України низку документів.

При цьому подавати документи можуть не всі. Не варто турбувати своїми заявками особам, які перед цим протягом 10 років працювали (проходили службу) в органах прокуратури, внутрішніх справ України, Національної поліції, Державному бюро розслідувань, інших правоохоронних органах, податкової міліції, Служби безпеки України, митних органах, Національному антикорупційному бюро України, Національному агентстві із запобігання корупції, Національному агентстві України із розшуку та управління активами, отриманими від корупції та інших злочинів, Антимонопольному комітеті України, Рахунковій палаті, та в органах виконавчої влади які забезпечували реалізації митної чи податкової політики, займалися протидією відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. Їх не можуть призначити суддями Вищого антикорупційного суду.

Також не можуть претендувати на посаду судді ті, хто обіймав політичні посади і мав представницький мандат; ті, які протягом останніх 5 років входили до складу керівних органів політичної партії або перебували в трудових чи інших договірних відносинах із якоюсь політичною партією.

Які справи розглядатиме суд?

За текстом документу, суду мають бути підсудні кримінальні провадження за корупційними злочинами тільки в тому випадку, якщо розмір предмета злочину або завданої шкоди у 500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Чому кажуть, що із цим законопроектом щось не так?

У західних партнерів України, які категорично наполягали на створенні суду, найгостріші питання викликають два моменти. Проголосований законопроект передбачає, що претендентів на посаду продовжить відбирати Вища кваліфікаційна комісія суддів, при цьому вона зможе затверджувати навіть тих, кого забракують міжнародні експерти із громадської ради. Це – перше спірне питання. У Міжнародному валютному фонді очікують від парламентаріїв розширення повноважень Громадської ради із наданням їй права вето на кандидатів, які, на їхню думку, не повинні стати суддями. Без виконання цієї умови виходить, що ми створюємо Антикорупційний суд, не створюючи його.

Проект закону від президента свідчить, що у раду експертів можуть увійти люди зі стажем роботи суддею або адвокатом і додатково мати

досвід роботи в міжнародних антикорупційних організаціях. У ЗМІ пишуть, що із цим можуть виникнути складнощі, бо іноземці, з яких має бути сформована рада, можуть і не захотіти працювати в Україні.

Крім того, документ дає можливість зацікавленим особам відтягувати початок роботи Антикорупційного суду протягом року, а західні партнери наполягають на якнайшвидшому початку його роботи.

Як це вирішити?

Доопрацювати документ до другого читання, врахувавши всі вимоги західних партнерів та усунути ті недоліки, на які вони вказують. Це як – максимум. Як мінімум – домовитись про компроміс із західними партнерами. Та все одно виправити документ до другого читання з урахуванням всіх вимог (*24 канал (https://24tv.ua/ukrayina_tag1119). – 2018. – 1.03*).

В. Власенко, Deutsche Welle: Мовний закон: тині Колесніченка-Ківалова нікуди не зникли

Після визнання неконституційним мовного закону Колесніченка-Ківалова загроза відтворення його змісту у новій формі не зникла. Який мовний закон насправді потрібен Україні? DW з'ясувала.

Конституційний суд України (КСУ) рішенням від 28 лютого визнав неконституційним закон "Про основи державної мовної політики", ухвалений у липні 2012 р.

На рішення КСУ щодо закону, який сприяв гострій внутрішньополітичній дискусії в Україні, відразу відреагував... Будапешт. Міністр закордонних справ Угорщини Петер Сіярто поставив його в один ряд з ухваленням закону України про освіту, який також викликав резонанс в Угорщині, та нападами на культурні заклади угорської меншини на Закарпатті. Сіярто наголосив, що закон Колесніченка-Ківалова давав національним меншинам "право на використання їхньої рідної мови" в Україні. Пізніше, 7 березня, речник уряду Угорщини назвав рішення КСУ "загрозою для угорської меншини" в Україні.

Вирішення конфлікту з Угорщиною, яка тільки за освітній закон пригрозила Україні блокуванням зближення з ЄС і уже посилює тиск через рішення КСУ, може прискорити ухвалення українським парламентом нового закону про мову.

Утім, рішення конституційного суду зовсім не означає, що положення закону Колесніченка-Ківалова не можуть знову знайти нову форму. На переконання професора-правника Миколи Хавронюка, "Конституційний суд залишив відкритими можливості для прийняття аналогічного закону". Адже неконституційним цей закон визнали лише з підстави порушення парламентом процедури його розгляду та ухвалення, наголосив Хавронюк на своїй сторінці у Facebook. Уокремій думці щодо ухваленого рішення суддя КСУ Микола Мельник висловив переконання, що КСУ "не дав відповідей на актуальні питання щодо законодавчого визначення мовної політики держави, забезпечення статусу української мови як державної та захисту мов національних

меншин України, на які так очікувало суспільство".

Як русифікацію прикрили Європейською хартією

Закон "Про основи державної мовної політики", який відразу отримав назву "Колесніченка-Ківалова" завдяки прізвищам його авторів – одіозних парламентарів-регіоналів та поплічників экс-президента Віктора Януковича, – регламентував, зокрема, використання російської мови. Йшлося про те, що хоча державною мовою є українська, але на території, де "кількість осіб-носіїв регіональної мови" перевищує 10 відсотків, місцеві ради мають право ухвалювати рішення про функціонування регіональної мови у всіх сферах громадського та політичного життя. У відповідній статті наводився перелік з 18-ти таких мов, який починався з російської.

Крім того, у кількох статтях закону Колесніченка-Ківалова, у яких йшлося про право використання інших мов, окрім державної, в органах державної влади, діловодстві, про мову економічної та соціальної діяльності, конкретно згадувалася лише російська мова. При цьому у тексті закону містилося кілька посилань на норми Європейської хартії регіональних мов і мов меншин.

Народний депутат від фракції "Батьківщина" Іван Курулько наполягає, що у 2012 році Партія регіонів просто використала Європейську хартію для того, щоб "під виглядом захисту регіональних мов провести повну русифікацію України за рахунок утистки української державної мови". Він вважає, що українське мовне законодавство повинно захищати не російську мову, а ті мови, які цього по-справжньому потребують, наприклад, кримськотатарську. "Водночас нам треба ухвалити закон, який встановить умови для розвитку в Україні державної мови", – переконує народний депутат.

Проте доктор юридичних наук, член Комітету експертів Європейської хартії регіональних мов або мов меншин від України Всеволод Мицик у коментарі DW пояснив, що закон Колесніченка-Ківалова, "якщо виключити постійні посилання

на російську мову та деякі технічні питання, цілком відповідає положенням" хартії.

Водночас професор Мицик визнає, що за умови застосування 10-відсоткового підходу у використанні мови меншини як регіональної, на території України майже не залишилося б регіонів, де використовувалася б державна українська мова. Тобто закон Колесніченка-Ківалова давав широкі права мовам великої кількості меншин (які, до речі, важко було забезпечити на практиці з огляду на економічні чинники), при цьому не встановлював жодних механізмів захисту мови державної.

Взагалі, за словами Мицика, закон про державну мовну політику – це суто українське "ноу-хау". З 25-ти країн, які ратифікували Європейську хартію регіональних мов, закону про мовну політику не має жодна. "Країни Західної Європи не переймаються ухваленням спеціальних законів про захист мов меншин, хоча серед них так само немає жодної без мовних проблем", – каже експерт. Проте, на його думку, ухвалення закону "Про мови України" "в українських умовах багатомовності" буде доцільним і необхідним.

Мовне законодавство треба розділити

Україні потрібен такий закон про державну мовну політику, який не лише буде ухвалений за демократичними правилами та підсилить позиції державної мови, але й звертатиме увагу на мови національних меншин, включно з російською, вважає президентміжнародної асоціації українців, професор Інституту славистики Віденського університету Міхаель Мозер.

Таким законом, на його думку, може стати законопроект 5670-д, який наразі перебуває на розгляді Верховної Ради. На думку професора Мозера, мовне законодавство в Україні "може й повинно бути поділено на закон про державну мову та на закон, який забезпечує права національних меншин та їхніх мов".

На сьогодні на розгляді українського парламенту перебуває кілька мовних законопроектів. Співкоординатор руху "Простір свободи" Тарас Шамайда також вважає найбільш вдалим з них законопроект 5670-д, оскільки його готувала "велика група громадських експертів, він підтриманий

відповідним парламентським комітетом, профільними міністерствами та провідними навчальними закладами країни". Крім того, до підготовки законопроекту різною мірою були залучені 76 народних депутатів від різних політичних сил, сказав Шамайда.

"Цей законопроект регулює використання державної мови у суспільному житті за

принципом: в Україні громадянин має право отримувати інформацію державною мовою в усіх сферах", – каже Шамайда і зауважує, що, можливо, цей законопроект і не є бездоганим, але його "треба брати за основу" і ухвалювати якомога швидше, щоб запобігти виникненню правового вакууму у мовній сфері (*Deutsche Welle* (<http://p.dw.com/p/2u5IE>). – 2018. – 11.03).

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Голова Конституційного суду С. Шевчук підтримує пропозицію президента П. Порошенка зафіксувати в Конституції прагнення України до членства в Євросоюзі і НАТО. Про це він заявив в інтерв'ю Радіо Свобода.

"Так, я це підтримую, це дуже важливо. Це зробить шлях наших європейських змін, перетворень незворотнім", – сказав Шевчук.

Як він пояснив, це буде додатковим нагадуванням парламентарям наступних скликань про те, куди має рухатися Україна.

"Політики змінюються при владі і парламенти змінюються, але Конституція має бути стабільною і захищеною від постійних змін. Коли нове скликання парламенту приходить, депутати мають пам'ятати, що ми робимо і що ми ще зробимо для того, щоб Україна стала ближчою до Європи і стала частиною європейських і, можливо, євроатлантичних структур", – зазначив Шевчук (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/3/7173559/>). – 2018. – 3.03).

Голова Верховної Ради А. Парубій заявив, що оскільки Конституційний Суд визнав мовний закон "Ківалова-Колісніченка" неконституційним, це відкриває нардепам можливість ухвалити новий закон про мову. Про це він сказав за засіданні парламенту.

"Вчора Конституційний суд виніс рішення, що ухвалений 3 липня 2012 року закон про засади державної мовної політики є неконституційним. Щиро вітаю всіх українців з цим рішенням українського конституційного суду", – сказав А. Парубій.

Він зазначив, що за цим "ганебним актом, російська агентура під виглядом політиків намагалась розколоти Україну".

Голова парламенту додав, що основним законом, який визначає засади державної мовної політики, була і є Конституція України, яка визначає, що державною мовою в Україні є українська.

"Рішення Конституційного суду відкриває нам можливість розглянути і ухвалити новий закон про мову і я прошу фракції провести консультації по тих проектах, які зареєстровані, щоб ми могли обговорити і вийти на позитивне рішення", – сказав А. Парубій (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/1/7173245/>). – 2018. – 1.03).

Определение статуса Крыма как национальной автономии крымскотатарского народа в Конституции Украины не может быть прецедентом для других этносов в Украине.

"По поручению президента Петра Порошенко создана рабочая группа по подготовке изменений в главу 10 Конституции, где говорится об Автономной Республике Крым. Рабочая комиссия уже завершила свою работу и теперь предстоит рассмотрение подготовленных поправок в Верховной Раде Украины", – рассказал в интервью "Обозревателю" народный депутат от фракции БПП Мустафа Джемилев.

По его словам для экспертной оценки предлагаемых поправок и приведение их в соответствие с европейскими правовыми стандартами планируется направить проект и в Венецианскую комиссию Совета Европы.

"Работа предстоит нелегкая, потому что среди депутатов немало людей, которые и в самом деле думают, что это может представлять угрозу целостности Украины, вспоминают в том числе Закарпатье, венгров, румын и т.д.", – говорит нардеп.

Джемилев отмечает, что люди не совсем понимают, что государства распадаются вовсе не от того, что реализуются законные права проживающих в нем национальностей. Распадаются и очень даже унитарные государства, но совершенно по другим причинам.

"Восстановление национально-территориальной автономии в Крыму не может быть прецедентом для других этносов в Украине, потому что речь идет о реализации права коренного народа", – заявил он (*Обозреватель* (<https://www.obozrevatel.com/politics/avtonomiya-dlya-kryimskih-tatar-neprivedyot-k-separatizmu-v-regionah-dzhemilev.htm>). – 2018. – 16.03).

Правові умови для успішної реінтеграції Криму потрібно створити до деокупації півострову. Про таке заявив голова Меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров на зустрічі керівництва Меджлісу з главами дипмісій, акредитованих в Україні.

"На відміну від деяких скептиків, які думають, що будь-які питання, котрі стосуються вдосконалення статусу Автономної Республіки Крим, доцільно обговорювати після деокупації Криму, ми навпаки стверджуємо, що саме на етапі підготовки деокупації Криму ми зобов'язані створити всі правові умови, які сприятимуть успішній реінтеграції Криму у період після деокупації і забезпечуватимуть його подальший та сталий розвиток у складі української держави", – наголосив Чубаров.

Лідер Меджлісу також переконаний: "Крім того, без усялякого перебільшення ми стверджуємо, що саме переформатування статусу автономії Криму на засадах, що спираються на норми і принципи міжнародного права, у тому числі на права корінних народів на самовизначення у

формах, що не порушують територіальної цілісності існуючих держав, надаватиме Україні, нам усім, нові важелі та механізми для скорішого відновлення державного суверенітету України над Кримом".

Як повідомив Р. Чубаров, саме з цією метою у травні 2017 року було створено робочу групу, яка підготувала проект змін і доповнень до Конституції України в частині Криму.

"Оскільки цей текст Конституційна комісія ще не розглянула, ми утримаємося від його публічного поширення", – зауважив Чубаров.

Утім, він назвав основні положення ініційованих змін.

"Джерелом особливого статусу Кримської автономії є право кримськотатарського народу на самовизначення. Конституцію Кримської автономії має ухвалювати представницький орган автономії за погодженням із Курултаєм кримськотатарського народу. Кримськотатарську мову мають використовувати в усіх сферах суспільного життя поряд з державною мовою, окрім тих сфер, які будуть визначені окремо законом", – розповів політик.

Ще одним принципом він назвав те, що Конституція України має забезпечити "гарантоване представництво кримськотатарського народу".

Окремо в документі прописана пропозиція закріпити вищі представницькі органи кримськотатарського народу в Основному законі як органи, які обирає "корінний народ, за правилами, ним встановленими". Йдеться про Курултай та Меджліс.

При цьому значущі для розвитку автономії питання мають ухвалювати за попередньою згодою представницькі органи кримськотатарського народу.

"Такі принципи, на наше переконання, укріплюють територіальну цілісність України в Криму і унеможливають у майбутньому порушення державного суверенітету української держави на будь-якій її території", – зазначив Чубаров (*5 канал* (<https://www.5.ua/polityka/avtonomiia-krymu-chubarov-nazvav-osnovni-propozytzii-zmin-do-konstytutsii-166434.html>). – 2018. – 13.03).

Після рішення Конституційного Суду України про те, що так званий закон Колесніченка–Ківалова про основи державної мовної політики не узгоджений із Конституцією, він утратив свою силу. Про це в коментарі виданню "ГОРДОН" заявив нардеп від "Народного фронту" Л. Ємець.

"Насамперед потрібно вивчити рішення Конституційного Суду. Я представляю групу депутатів, юридична позиція яких щодо голосування за цей закон така: воно проходило з порушенням норм Конституції. Як доказ ми продемонстрували документи, які підтверджують, що двадцять із гаком нардепів, які нібито проголосували за законопроект, насправді в цей час перебували за межами України. Це документи з прикордонної служби, а також кадри відеофіксації. Ми ж знаємо, що Конституція передбачає особисту присутність депутата в сесійній залі, щоб його голос було враховано. Якщо закон визнають неконституційним, він перестає діяти. Жодного додаткового голосування вже не потрібно", – підкреслив нардеп.

Він зазначив, що рішення суду не підлягає оскарженню.

"Наші опоненти, незгодні з рішенням Конституційного Суду щодо закону Колесніченка–Ківалова, можуть тільки піти і вбитися об стінку. Це єдине, що їм залишається, оскільки це рішення остаточне. Апеляції тут бути не може. У нас є низка інших законопроектів. Тому до цього питання треба підійти серйозно. Тому що скасований закон ухвалювали винятково в межах російської диверсії в Україні, він був частиною планів ФСБ. Тішить, що скасування цього закону відбулося після призначення нового голови Конституційного Суду. Те, як виявляє себе зараз цей суд, дійсно вселяє оптимізм. Я задоволений результатом і тією оцінкою, яку суд дав нашій юридичній позиції", – резюмував Л. Ємець (*Гордон* (<http://gordonua.com/ukr/news/politics/nashi-oponenti-nezgodni-z-rishennjam-konstitutsijnogo-sudu-shchodo-zakonu-kolesnichenka-kivalova-mozhut-piti-i-vbitisja-ob-stinku-nardep-jemets-234024.html>). – 2018. – 28.02).

Верховній Раді необхідно якомога швидше ухвалювати новий закон про мову після скасування закону Ківалова-Колесніченка. Про це на своїй сторінці у Facebook написав голова комітету Верховної Ради з питань культури і духовності, депутат "Народного фронту" М. Княжицький.

Він зауважив, що закон Ківалова-Колесніченка визнано неконституційним у зв'язку з порушенням встановленої Конституцією процедури його розгляду та ухвалення. Тож, відповідно до результативної частини рішення, закон втрачає чинність з дня ухвалення рішення Конституційним судом, тобто з 28 лютого 2018 р.

Попри це, рішення суду не містить жодних положень щодо відновлення чинності попереднього закону чи інших положень, які б давали рекомендації щодо нормативного регулювання мовної політики після втрати чинності закону Колесніченка-Ківалова.

До того ж, ані Конституція, ані закон про конституційний суд не містять норм, що з моменту визнання закону неконституційним чинним залишається закон, який існував до цього.

"Це означає, що фактично до моменту ухвалення нового закону про українську, як державну питання мовної політики взагалі ніяким чином не регламентується, крім самої Конституції України, яка визначає, що державною мовою є українська: Стаття 10. Державною мовою в Україні є українська мова", – наголосив Княжицький.

Депутат нагадав, що саме держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на її території.

"В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом", – підсумував Княжицький (*Експрес* (https://espreso.tv/news/2018/03/02/chomu_v_ukrayini_treba_terminovo_ukhvalyuvaty_zakon_pro_movu_poyasnennya_golovy_komitetu_rady_z_pytan_kultury). – 2018. – 2.03).

Тепер, коли Конституційний Суд визнав закон Ківалова-Колесніченко неконституційним і він вже не діє, а закон від 1989 р. ще раніше був визнаний не чинним, в країні створився правовий вакуум у мовній сфері. Необхідно терміново приймати новий закон. Отже, Верховна Рада має найближчим часом проголосувати один з трьох законопроектів, які зареєстровані або розглянути зовсім інший документ. Про це «Слову і Ділу» розповів експерт Центру політико-правових реформ Б. Бондаренко.

«Стосовно того, що Конституційний суд визнав неконституційним закон Ківалова-Колесніченка за процедурою голосування. Раніше вже було близько 10 рішень Конституційного суду, коли той чи інший закон визнавали неконституційним саме через порушення процедури. До того ж, в своєму рішенні Конституційний суд не вказав прямо, що саме не персональне голосування веде до неконституційності закону. Він зазначив, що декілька чинників, які порушували процедуру голосування загалом, призвели до неконституційності», – сказав він.

Через таке рішення КСУ багато експертів стали припускати, що тепер можна буде оскаржити велику кількість законів лише за ознаками порушення процедури їх прийняття.

«Треба дивитись, яка тепер буде подальша практика КСУ. Зараз в суді знаходиться закон про всеукраїнський референдум, який теж можна скасовувати через не персональне голосування. От і подивимося, яким буде рішення КСУ», – зазначив Б. Бондаренко.

Щодо суті закону, то на його думку КСУ цілковито правильно вказав, що оскільки закон визнано неконституційним за процедурою, то немає сенсу досліджувати його за змістом.

«З однієї сторони це правильно, а з іншої – цей соціально-важливий для суспільства закон був предметом постійних спроб розколоти Україну за мовним критерієм, тому було б бажано, щоби Конституційний суд по основним проблемам щось таки сказав. Але він цього не зробив. Щоправда, й не був зобов'язаний цього робити», – сказав Богдан Бондаренко.

На думку експерта, найважливіше, що КСУ нарешті спромігся прийняти рішення за цим

законом і тепер справа за Верховною Радою (*ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20872704-pislya-skasuvannya-zakonu-kivalova-kolesnichenka-radi-treba-uhvaliti-odin-z-trohmovnih-zakonoproektiv>). – 2018. – 5.03*).

В результаті судової реформи українські суди виявилися паралізованими валом справ, в результаті чого судові слухання в деяких із них призначаються вже на 2019 рік. Таку думку висловив юрист Ростислав Кравець на прес-конференції, передав кореспондент АСН.

"У судах – хоч вішайся. Вже реально справи призначають на наступний рік. Солом'янський районний суд Києва вже другий рік не може нормально розглядати цивільні справи, тому що він завалений безглуздими клопотаннями НАБУ", – зазначив експерт.

За його словами, крім того, опротестовувати вироки суду в кримінальних справах в касаційних інстанціях на сьогодні немає ніякої можливості, оскільки таких вже не існує.

Внаслідок змін у Кримінальному кодексі розглядати касаційні скарги повинен Кримінальний касаційний суд, якого також не існує в законодавстві. При цьому він додав, що створення Антикорупційного суду суперечить Конституції України, оскільки є спеціальним судом.

Також, на думку юриста, країна не потребує спеціальних судів для розгляду справ, пов'язаних із корупцією.

"Усі нові інституції посилаються на те, що їм потрібен свій ручний суд. Але не вирішить ручний суд проблему корупції", – підсумував Кравець (*АСН (<http://asn.in.ua/ua/news/news/155377-sudebnaja-reforma-zablokirovala-rabotu-sudov-slush.html>). – 2018. – 16.03*).

Президент П. Порошенко заявив, що міжнародні донори не можуть диктувати закони для України. Про це він сказав в інтерв'ю газеті Financial Times, коментуючи заяву Міжнародного валютного фонду щодо протиріч у законі про Антикорупційний суд, передає Громадське.

«Якщо хто-небудь може уявити, що іноземні донори утворюють українські суди, це суперечить конституції», – сказав Порошенко.

За словами Президента, бажання «іноземних донорів мати значний вплив на призначення кандидатів у судді в Антикоруptionний суд, порушуватиме суверенітет України».

Він також наголосив, що готовий підписати зміни до законопроекту про Антикоруptionний суд, якщо він відповідатиме конституції України.

«Я терпіти не можу ідеї, що наступного дня будь-хто може піти до Конституційного суду і призупинити або скасувати цей закон. Це була б катастрофа», – заявив Порошенко (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2417437-mvf-ne-moze-diktuvati-zakoni-dla-ukraini-prezident.html>)). – 2018. – 7.03).

Антикоруptionний суд, як завершальна ланка розбудови антикоруptionної інфраструктури в Україні, має бути незалежним і запрацювати якомога швидше. Про це сказав В. Гройсман в інтерв'ю Латвійському телебаченню.

«Ми за кілька років створили систему антикоруptionних органів. У нас є агентство з запобігання корупції, є національне антикоруptionне бюро, антикоруptionна прокуратура. Залишилося створити справедливий антикоруptionний суд, – сказав В. Гройсман. – Я за те, аби цей суд був незалежним. Тоді це буде гарантія для всіх, що буде справедливе рішення. Суд має сказати – винуватий чи не винуватий підслідний, вільний або такий, що понесе покарання. Цей суд має запрацювати дуже швидко» (*Урядовий портал* (<https://www.kmu.gov.ua/ua/news/antikorupcijnij-sud-maye-but-inezalezhnim-izapracuyvati-yakomoga-shvidshe-volodimir-grojsman>)). – 2018. – 7.03).

Голова Верховної Ради України А. Парубій припускає, що розгляд законопроекту про Вищий антикоруptionний суд будуть затягувати кількома тисячами правок. Про це спікер розповів в ході міжнародної конференції "Реформа парламенту: ретроспектива і перспективи" в Києві.

"У нас попереду дуже амбітний порядок денний – антикоруptionний суд, друге читання. Чомусь у мене є підозра, що ми там теж

отримаємо кілька тисяч правок, щоб затягнути процес його розгляду", – сказав Парубій.

Він нагадав, що до другого читання проекту Виборчого кодексу народні депутати подали 4,4 тис. поправок.

Разом з тим А. Парубій зазначив, що досвід розгляду парламентом поправок до другого читання протягом тижнів є проявом поваги до опозиції (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/6/7173791/>)). – 2018. – 6.03).

Законопроект про Антикоруptionний суд буде винесений на розгляд парламенту не раніше, ніж у квітні. Про це сказав заступник голови комітету з питань запобігання і протидії корупції І. Попов в ефірі "112 Україна".

"Квітень", – відповів він.

"Я прогноую до двох тисяч поправок. Сам 10 подам. Дедлайн подачі поправок – цей тиждень. Відповідно, технічне зведення їх у одну таблицю – це три-п'ять днів. Це якщо весь секретаріат комітету над цим працюватиме. А розгляд поправок у профільному комітеті – це хоча б п'ять засідань. За будь-якої політичної волі комітет у березні зможе лише це розглянути. Відповідно, у квітні виносити на друге читання", – пояснив Попов.

Він зазначив, що така схема спрацює лише, якщо буде політична воля всіх гравців парламенту (*Gazeta.ua* (https://gazeta.ua/articles/politics/_antikorupcijnij-sud-nazvali-termini-drugogo-kroku/825311)). – 2018. – 12.03).

Директор Національного антикоруptionного бюро А. Ситник заявив, що вимоги до кандидатів на посади суддів в Антикоруptionний суд завищені і тому може не знайтися відповідних кандидатів. Про це він сказав в інтерв'ю "Hromadske.ua".

"По-перше, в законі явно завищені вимоги до кандидатів на посади суддів в Антикоруptionний суд. Я, чесно кажучи, не маю знайомих, які могли б їм відповідали. Ми ризикуємо, що взагалі ніхто не подасться, ніхто просто не відповідатиме цим критеріям", – розповів Ситник.

"Друга проблема, щодо якої буде найгарячіша дискусія – це порядок добору. Там є Рада

міжнародних експертів і наразі не можуть дійти компромісу, які ж повноваження вони матимуть", – додав він.

Директор НАБУ зазначив, що ця тема постійно супроводжується політичними спекуляціями про втручання в державний суверенітет.

А. Ситник уточнив, що на його думку, ніякого втручання немає.

Крім того, за його словами, в законі сумнівним є те, що досі не визначена кількість суддів у цьому суді, а це все перекладається на судову адміністрацію.

"Це може бути елементом тиску на Антикорупційний суд. А якщо чинитиметься тиск – сенсу створювати цей орган немає", – розповів А. Ситник.

Він зазначив, що близько 70-80 суддів буде достатньо для розгляду справ НАБУ.

"Ми приблизно рахували – десь 5-6 справ на колегію суддів. Тоді справа слухатиметься не раз на місяць, а, скажімо, два тижні без перерви. Це буде набагато швидше", – додав директор НАБУ.

При цьому А. Ситник наголосив, що проблема тиску і намагання впливати на цих суддів буде актуальною завжди.

"Усі бачать, в яких непростих умовах нині працює Солом'янський суд. І тітушок ми там бачимо, хоча я розраховував, що такого явища вже не буде після подій Майдану", – сказав він.

За його словами, коли в залі стоять якісь здорові хлопці, а поліція фактично не забезпечує громадський порядок, уже є сумнів, що суддя не працює в умовах тиску.

"Так не повинно бути. Фактично, ці хлопці вирішують, кого пускати в суд, кого не пускати. Це має бути компетенція суду, а не якихось хлопців, які називають себе "дружинниками", чи ще кимось", – сказав А. Ситник.

Він додав, що найскладніше суддям працювати саме на резонансних справах. Як приклад, директор НАБУ справу экс-депутата М. Мартиненка.

"Прийшло 18 народних депутатів, 3 чинних міністри. Усі кричать на суддю, а за спинами стоять якісь великі хлопці, які не зрозуміло чим займаються і не можуть пояснити, як тут опинилися", – розповів він.

А. Ситник додав, що головне завдання – забезпечення Антикорупційних суддів від такого тиску, щоб вони могли ухвалювати законні рішення (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/2/7173452/>). – 2018. – 2.03).

У Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі вважають, що Антикорупційний суд навряд чи почне свою роботу в 2018 році. Про це заявив керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Н. Холодницький.

"Я не впевнений, що він до кінця року буде працювати. Навіть навпаки, я більше впевнений, що не буде", – наголосив він.

Холодницький зауважив, що парламент може встигнути ухвалити законопроект ще до кінця цього місяця, втім, ухвалити закон і "створити суд, набрати суддів і забезпечити їхню роботу – це різні речі".

Зокрема, під час конкурсу на посаду суддів треба буде підібрати кращих юристів України, готових працювати в умовах складних викликів, а також забезпечити суд приміщеннями та належними умовами роботи.

"Так, я хочу, щоб Антикорупційний суд запрацював вже в цьому році, але об'єктивно розумію, що цього не буде. Хотів би помилитися", – підсумував Н. Холодницький (*Експрес* (https://espresso.tv/news/2018/03/03/chomu_antikorupciynyy_sud_navryad_chy_zapracyuye_cogorich_poyasnennya_prokuratury). – 2018. – 3.03).

Міністерство юстиції України готує долучитися до підготовки законопроекту про Антикорупційний суд до другого читання. Про це написав міністр юстиції України П. Петренко у Twitter.

«Мін'юст готовий долучитися до підготовки законопроекту про Антикорупційний суд до другого читання», – написав Петренко.

За його словами, цей надважливий закон повинен бути ухваленим, щоб розпочати відбір суддів, які компетентно зможуть приймати рішення щодо тих топ-корупціонерів, які підозрюються у злочинах.

«До суддів Антикорупційного суду будемо висувати дуже високі кваліфікаційні вимоги, на рівні суддів Верховного Суду. Тому, думаю, дуже великої кількості бажаючих взяти участь у конкурсному відборі, не буде», – підкреслив Петренко.

Міністр юстиції наголосив, що судді Антикорупційного суду повинні мати не лише гарантії особистої безпеки та охорони, а й захист від незаконних переслідувань з боку правоохоронців та тиску політиків (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2413414-antikorupcijnij-sud-minust-gotovij-dolucitisa-do-pidgotovki-zakonoproektu.html>). – 2018. – 1.03).

Посли країн "Великої сімки" попросили Верховну Раду залучити до роботи над змінами до законопроекту про Антикорупційний суд експертів Венеціанської комісії.

Про це йдеться у листі посла Канади в Україні Романа Ващука до нардепа Руслана Князевича, який очолює комітет ВР з питань правової політики та правосуддя.

6 березня послы зустрілися із членами цього комітету. Як ідеться в листі, дипломати "високо цінують бажання комітету залучити експертів Венеціанської комісії та інших міжнародних експертів до доопрацювання тексту проекту Закону з метою підготовки ефективної правової бази для утворення незалежного та такого, що заслуговує довіру, Вищого антикорупційного суду в Україні".

Послы рекомендують якомога швидше направити письмове звернення експертам "Венеціанки" для залучення їх до роботи над змінами до законопроекту (*Європейська правда* (<https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/03/15/7078845/>). – 2018. – 15.03).

Президентський законопроект про Антикорупційний суд не враховує рекомендації Венеціанської комісії, на яких наполягають наші міжнародні партнери. Мої поправки виправляють цю прогалину і дозволяють створити незалежний від влади суд.

Про це в ефірі телеканалу «Україна» заявив народний депутат України, лідер партії «ОСНОВА» С. Тарута, коментуючи свої

поправки, внесені в законопроект «Про Вищий антикорупційний суд».

«Корупція є однією з головних бід України, яка призводить до зубожіння українців. Для мене важливо, щоб Антикорупційний суд, якому підсудні всі вищі чиновники, був ефективним і незалежним від влади. Зі свого боку влада хоче затягнути процес створення суду і безпосередньо впливати на призначення суддів», – сказав С. Тарута.

Як зазначив парламентарій, прийнятий в першому читанні президентський законопроект не брав до уваги рекомендації Венеціанської комісії, а запропоновані поправки враховують ці вимоги, торкаючись двох аспектів. Перший – справи, які веде НАБУ, будуть розглядатися тільки в Антикорупційному суді, і корупціонери не зможуть втекти від відповідальності. Тоді як в іншій ситуації звичайний суд найчастіше відпускає підозрюваного.

Друга частина поправки передбачає посилення ролі громадської ради, куди входять представники міжнародних донорів України. Він матиме право накладати вето на кандидатури нечесних претендентів на посаду судді. Крім того, громадська рада буде делегувати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів уповноваженого представника з правом голосу.

За словами народного депутата, необхідність залучення міжнародних експертів викликана тотальною недовірою до представників існуючої судової системи.

«Вибір на користь незалежних від влади іноземних експертів, я вважаю, абсолютно виправданим. Нещодавно в Казахстані на посаду головного судді нового комерційного суду був призначений один з провідних британських суддів лорд Вулф. Цей суд працює в рамках шанованого всіма британського права. Я проти іноземного втручання в наші внутрішні справи, але бачу необхідність в допомозі іноземних експертів у створенні незалежної судової системи. Закон про Антикорупційний суд потрібен не МВФ і не Світовому Банку. Він потрібен нам, українцям, щоб здобути перемогу над корупцією», – підкреслив С. Тарута (*Znaj.ua* (<https://znaj.ua/politics/antykorupcijnyj-sud-hto-galmuye-najskladnishu-reformu-ukrayiny>). – 2018. – 14.03).

23 березня 2018 р. Центр політико-правових реформ провів тренінг для регіональних представників громадськості та правозахисників. Основна мета – навчити зацікавлених громадян правильно складати конституційні скарги, адже повноваження захищати свої права таким чином українці отримали порівняно нещодавно, а незабаром Конституційний Суд розпочне розгляд скарг.

...Конституційна скарга – це запроваджений 2016 р. інститут, що дозволяє громадянам

і юридичним особам із допомогою конституційного судочинства домогтися скасування дії закону або його окремих положень, якщо вони не відповідають Конституції. Конституційна скарга може стати ефективним засобом захисту прав громадян і механізмом очищення правового поля України від неконституційних актів (ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20872741-konstitutsiyna-skarga-noviy-institut-zahistu-prav-gromadyan-v-ukrayini>). – 2018. – 23.03).

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Шевчук С., Голова КСУ, доктор юридичних наук, професор кафедри загальнотеоретичних та державно-правових наук правничого факультету Національного Університету «Києво-Могилянська Академія», член-кореспондент Національної Академії правових наук України, суддя ad hoc Європейського Суду з прав людини від України (2009–2012)

Завдання по суті Конституційного Суду – це обмежити державну владу

(Інтерв'ю)

- Сьогодні особливий випадок. Сьогодні мій гість – новообраний Голова Конституційного суду України Станіслав Шевчук. Я не знаю, вітати вас або навпаки висловлювати співчуття у зв'язку з обранням на таку високу і складну посаду.

- Напевно, краще привітати.

- Конституційний суд – це особливий суд. Він існує не тільки в Україні. Він існує в багатьох країнах. І поправте мене, якщо я помилюся. Але над вами – тільки закон.

- Тільки Конституція і Бог.

- Я маю на увазі, тільки Основний закон і Бог. Вам ніхто не може давати ніяких вказівок. Причому, поправте мене, якщо я неточно формулюю, все-таки Конституційний суд – це не суд факту, а це суд закону, який не з'ясовує конкретні обставини справи, а встановлює відповідність тих чи інших законів або рішень Основному закону країни.

- Це суд над законами, а також над указами президента, постановами Кабінету міністрів України. Якщо в цих актах є або буде

Конституційний суд знаходити порушення, він визнає ці акти нечинними. Тобто їх більше не можна буде застосовувати. Перед нами тільки Конституція. Ми служимо Конституції.

.....

- Я уважно читав вашу біографію в її версії на "Вікіпедії". Знову-таки, може, там щось не відповідає чи не точно відповідає дійсності. Але відчуття, що ви все-таки більшу частину своєї професійної юридичної кар'єри провели на науковій роботі, співпрацюючи з низкою спеціалізованих юридичних видань. У вас 120 статей і понад десять монографій. І тільки десь у кінці нульових років у вас виникла практична судова робота – ви стали працювати суддею від України, правда "ad hoc", тобто за конкретними справами, в Європейському суді з прав людини. Напевно у когось виникне питання. При відсутності широкого досвіду судової роботи, чи не стане це певною перешкодою у вашій роботі в якості голови Конституційного суду?

- Конституційний суд – це не зовсім суд в класичному розумінні, загальної юрисдикції. Це суд над законами. І тут якраз потрібні науково-аналітичні здібностей, щоб розуміти сучасні тенденції, розуміти сучасне конституційне право, розуміти принципи, на яких базується наш конституційний лад. Це фундаментальні речі. А наука також є фундаментальною, якій я присвятив багато років. Що стосується Європейського суду з прав людини, це була окрема історія виборів в Європейський суд. І так склалося, що я був призначений у 2009 році. Але "ad hoc" не на конкретні справи, а "ad hoc" на ситуацію. Тобто я виконував обов'язки судді достатньо довгий час в 2009 році. Розглянув десь приблизно сто справ щодо України. Оскільки у судді від України, професора Буткевича Володимира Григоровича, якого я дуже поважаю, він є моїм вчителем, закінчилися повноваження і держава призначила мене на цей період.

- *І що це були за справи?*

- Там було багато цікавих справ.

- *Хоча б одну можете пригадати, якась запам'яталася вам найбільше?*

- Це "справа Доронін", "Шабельник", "Шмушкович" щодо мирних зібрань. "Доронін" – це щодо того, що був встановлений прецедент щодо України, що не може одна процедура прикривати іншу процедуру. Це порушення статті 5 Конвенції права на свободу. Тобто, коли не можна людину арештовувати, точніше, адміністративний арешт, наприклад, за опір працівнику міліції. Насправді його допитувати по кримінальній справі, але без статусу підозрюваного у цій справі. Тобто це коли одна процедура прикриває іншу процедуру.

- *Тобто так не повинно бути?*

- Так. І тоді вже з Європейського суду я зрозумів, що у нас дуже багато спільного з нашою Конституцією, яка певною мірою залишалася мертвою із-за того, що права людини, які в ній містяться, не захищалися в судах.

- *Умовно кажучи, у вас в пам'яті збереглася статистика: який відсоток скарг в ЄСПЛ цим органом був задоволений? Я маю на увазі скарги, які подавали українські громадяни. Там була якась тенденція?*

- По суті, звичайно, це десь приблизно сто справ на рік подавалося. І зараз багато, приблизно 12-15 тисяч заяв. Але багато з них пов'язані з невиконанням судових рішень. І одне з останніх рішень, яке дуже серйозно обговорюється, – це справа "Бурмич проти України", де суд вирішив, що 12 тисяч справ щодо невиконання рішень мають бути виконані Україною. Оскільки вже виглядає не дуже...

- *Тобто це було прецедентне рішення?*

- Так. Коли зразу 12 тисяч заяв вилучено із реєстру. Так ми були на першому місці по кількості заяв, а зараз стали десь на п'ятому. Але це вказує на системні проблеми в нашій правовій системі.

- *Все-таки можете сказати, що, умовно кажучи, половина справ вирішувалися на користь подавачів скарг або 80% не на користь подавачів скарг?*

- Я би сказав, навіть 90. Ці справи, які доходили до розгляду суду, після комунікації з урядом, які доходять до суду, вони розглядаються, і в основному 98% – це на користь людини. Така специфіка.

- *Тобто погано працювала українська Феміда?*

- Держава. Не тільки Феміда. В цілому держава. Я би не сказав, що вона і зараз добре працює. Це загальні проблеми наших пострадянських країн. І коли у нас закінчився Радянський Союз, то наші країни колишнього соцтабору вступили в Раду Європи, в тому числі й Україні, і там була дуже серйозна протидія цьому. Оскільки вважалося, що в Раді Європи не вистачить ресурсів подолати системні проблеми у правовій системі, зокрема, України, Молдови, інших країн.

- *Ви ж знаєте, по-різному вирішується. Наприклад, зараз в РФ революційний підхід прийнятий до того, як ставитися до рішень ЄСПЛ – можна виконувати, а можна і не виконувати. І вже є скорботний список рішень ЄСПЛ, які Росія не вважає себе належною виконувати. І, власне, навіть отримала від пана [голови конституційного суду РФ Валерія] Зорькін, можна сказати, вашого візаві тепер.*

- Так, це цікава ситуація. Зорькін – мій візаві.

- *Він теоретично намагається обґрунтувати, що, мовляв, виконання беззастережне рішення*

ЄСПЛ обмежує державний суверенітет РФ. У зв'язку з цим питання. На вашій пам'яті були випадки, щоб українська влада відмовлялася вперто, упершись що називається рогом, виконувати рішення Європейського суду в Страсбурзі?

- Про Зорькіна нагадали. Це в китайській філософії – інь і ян, світло і тінь. Пригадуєте цей відомий діалог Воланда на даху, коли Левій Матвій пішов прохати за Майстра. Він сказав: якщо немає тіні, якщо дерева не відкидають тінь, то виходить, що зло потрібно нашому світу. Але не будемо про пана Зорькіна.

- Все-таки були випадки такого злісного невиконання рішень ЄСПЛ?

- Практично по Україні немає такої жорсткої конфронтації. Просто вони не виконуються повністю.

- Тобто не виплачують присуджену компенсацію?

- Це тільки один аспект виконання рішень. Є ще два аспекти, про які менше кажуть, – це заходи загального та індивідуального характеру. Індивідуального – це треба поновити справу, переглянути її через суд до моменту порушення конвенції. Це називається "restitutio integri", як юристи кажуть. А що стосується загального характеру, то треба, наприклад, змінити законодавство або практику застосування. З цим проблема. Але ми ніколи... Точніше, кажу "ми", бо я вже частина державної системи. Але держава Україна ніколи не заявляла про те, що вона відмовляється виконувати рішення, посилаючись на те, що Конституція має найвищу юридичну силу, як це зробив пан Зорькін.

- Але ж в українській Конституції, умовно кажучи, там існує, до речі, як і в російській конституції, примат міжнародних зобов'язань.

- Так.

- Тобто, якщо існують міжнародні зобов'язання, міжнародні договори, і вони суперечать законам України, то все-таки перевага повинна віддаватися міжнародним зобов'язанням?

- Приблизно у нас однакові Конституції щодо розуміння місця і ролі Конституції. Конституція України, Росії чи Німеччини –

вона передбачає, що Конституція має найвищу юридичну силу. Але це зовсім не значить, що... тобто, формально акти міжнародного права знаходяться під Конституцією. Але, з іншої сторони, Конституційний суд повинен максимально узгоджено тлумачити акти. І передбачена процедура ратифікації: що треба звернутися за висновками, якщо протиорічить міжнародному договору і Конституції. І тільки після змін до Конституції договір ратифікується.

Ми пішли іншим шляхом, ніж суд пана Зорькіна, Конституційний суд РФ – в тому, що у своїй практиці останнім часом сформулювали принцип дружнього ставлення до міжнародного права. Це означатиме, що коли ми інтерпретуємо, тлумачимо положення Конституції, зокрема про права людини, ми беремо міжнародне право, Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод, а також прецедентне право ЄС, як джерела тлумачення. Тобто Конституція для нас має найвищу юридичну силу. Але при тлумаченні конституційних положень ми зважаємо на міжнародне право.

- Якщо вже у нас зайшла мова про те, що Конституція України в багатьох своїх положеннях повторює конституції інших країн, скажімо, точно так як і в РФ, в Конституції України записано, що одна людина не може займати пост президента більше двох термінів поспіль. Ми знаємо, що в РФ це положення трактували таким чином, що не підряд, а через перерву можна хоч нескінченну кількість разів. Ви як юрист-конституціоналіст, як ви трактуєте положення про те, що більше двох термінів поспіль не можна?

- Не можна більше двох строків.

- А через перерву можна?

- Це щодо української ситуації чи загалом?

- В цілому.

- У нас було цікаве рішення Конституційного суду у свій час, що "один плюс один дорівнює один". То було, здається, в 2003 або в 2004 році – на скільки можна обиратися президенту. І незважаючи на те, що було чітко положення законодавства і Конституції, що не більше двох термінів, то Конституційний суд надав тлумачення, що перший термін не враховується, тобто можна ще раз обиратися.

- Тоді ж була особлива ситуація. Тоді мова йшла про те, що Леонід Данилович Кучма обирався при іншому Основному законі. Це – раз. По-друге, незважаючи на те, що йому було дозволено балотуватися по суті справи на третій термін, він вважав за краще цього не робити. Правда ж?

- І почалася "помаранчева" революція.

- Політично він зрозумів, що, що б там не сказав Конституційний суд, є інші обмежувачі. Треба віддати йому належне, що не пішов на це. Тому що, як мені здається, там була ситуація. Але бувають випадки, коли, знаєте, дух і буква закону розходяться. В ідеалі в справедливих рішеннях будь-якого суду не повинно бути розбіжностей між буквою і духом закону, але, на жаль, трапляється. Погодьтеся.

- В Посланні апостола Павла до Коринф'ян: "Буква убиває, а дух дає життя". Це ж саме стосується і конституційної юстиції. Є буква Конституції і є дух. В юридичній термінології це називається "імплицитні і експліцитні положення". Це ті положення, які виходять з його духа. Оскільки призначення Конституції – це захист свободи. Якщо законодавство, будь-які закони, особливо Кримінальний кодекс, відповідають за порядок, який керується державою, то Конституція відповідає за свободу. Бо свобода – це основна рушійна сила прогресу.

І ви абсолютно точно позначили проблему, що той період, коли президент Кучма не скористався тією можливістю, яку дав Конституційний суд, напевно, він розумно поступив. Бо такий би вчинок був би не зрозумілий з точки зору справедливості. Але проблема в тому, що Конституційний суд має гарантувати справедливість, що не було зроблено в тому випадку. І завдання по суті Конституційного суду – це обмежити державну владу. Тобто не треба прислухатися до побажань влади, як зробити краще, бо політикам постійно треба щось на їх користь. Навіть у нас є такий термін дуже специфічний – він називається "як каже депутат". Ми прийняли політико-правове рішення. Що це означає? Що політично ми вже визначилися, а зараз ми юридичну базу підгонимо. Це з конституційним правом неприйнятно.

- Конституція – це все ж політико-правовий документ. Тому що він окреслює рамки правил гри на політичному майданчику, він описує політичні інститути, він описує політичну систему, він описує, в тому числі, політичні права і свободи громадян?

- Конституція – це не мапа влади. Це юридичний документ. Про це було зрозуміло ще в 1803 році. Суддя Джон Маршалл – голова Верховного Суду США [у 1801-1835 рр.]. У справі "Марбері проти Медісона" чітко було зазначено, що це юридичний документ, то він має бути захищений судом. Приблизно той самий стан у нас зараз.

- Бувають випадки, коли політична доцільність або, так би мовити, революційна правосвідомість торжествує над і буквою, і духом закону?

- Так, такі випадки були. І це дуже небезпечно.

- Вибачте. Я не хочу ходити навколо. Просто відкритим текстом скажу. Історія з рішенням Верховної Ради 22 лютого 2014 року про відсторонення президента тодішнього, а нині втікача Януковича від влади в зв'язку з тим, що він неконституційний спосіб усунувся від здійснення конституційних повноважень і не виконує свої обов'язки. Це не той випадок, коли восторжествувала революційна правосвідомість?

- Дивіться, Конституція ніколи не слугує інструментом знищення держави. Коли Янукович самоусунувся від влади, він побіг на територію Росії і там закликав Путіна ввести війська на територію України. Інтервенція? Як це називається? Ви не знаєте?

- Імовірно, державна зрада.

- Тут я не можу давати коментарі як голова Конституційного суду. Це вирішить суд.

- Зрозуміло. У всякому разі, справа розглядається, ми за цим стежимо.

- Я можу пояснити концепцію.

- Є стаття III, яка в найзагальніших рисах все ж описує процедуру імпичменту. Чому тоді ця процедура не була задіяна? І чи відповідає те рішення, яке було, Конституції? Чи немає, умовно кажучи, небезпеки, що зберуться коли-небудь 49 депутатів і почнуть піднімати питання про відповідність того рішення давнього від 22 лютого 2014 року Конституції країни?

- У депутатів завжди така можливість є. Що стосується тієї правової ситуації, що ви мені описали, то, безумовно, все треба розглядати в контексті. Не можуть бути норми Конституції вихвачені із структурної єдності Конституції, а також розтлумачення поза тих цінностей, які ця Конституція захищає. Наша Конституція захищає свободу і демократію. В умовах, коли почалася анексія Криму, коли почалася війна на Донбасі, Конституція захищає територіальну цілісність України. Тим не менше, ці всі події були якимось певним чином використані для цих дій.

Я не можу давати зараз оцінку, бо теоретично у нас можуть бути такі справи. Єдине, що я можу сказати: що Конституція – це акт установчого ладу народу. І коли народ вийшов на вулицю, то по суті це і є компенсатор...

- Американська конституція починається з питання: "Ми, народ Сполучених Штатів ..." А українська Конституція починається зі слів: "Ми, народні депутати України ..." Проблемка?

- Так. З точки зору формальної, у нас Конституцію прийняла Верховна Рада. Конституція може бути прийнята на референдумі, установчими зборами, тобто конституційного зібрання, або може бути подаровано монархом. Тобто є різні способи прийняття. В даному випадку у нас прийняли народні депутати. Але вони діяли в даному випадку як установча влада. Це був виключний випадок прийняття Конституції. І є ще декілька випадків. Ми можемо подискутувати про ситуацію виходу з політичної кризи 2014 року. Але в спокійному стані народні депутати є законодавчим органом, які мають підкорятися Конституції. Конституція – над ними.

- Тобто ви вважаєте, що в даному випадку своїм рішенням депутати формалізували або, скажімо так, легітимізували то волевиявлення народу, яке було очевидним?

- Ви маєте на увазі 96 рік?

- Я маю на увазі лютий 2014 го.

- Ці всі події треба розглядати в цьому контексті – те, що відбувалося.

- 96 рік. Якщо ми почнемо 96 рік згадувати, так звану п'яну ніч, коли частина депутатів працювали активно, а частину коротала час в

буфеті Верховної Ради. Про це легенди ходять. Це не говорить про те, що я намагаюся скомпрометувати якимось чином. Просто колоритна історія політична сьогоднішньої України. Нічого з цим не поробиш.

- Свобода у всіх проявах. В основному це позитив, звичайно. А що стосується відповіді на це питання, що ви сказали, то тут делікатна ситуація. Оскільки я сам був призначений під час тих подій. Я прийшов в Конституційний суд 13 березня 2014 року разом з колегами, також суддями: Микола Мельник, Сергій Сас та Ігор Сліденко. Ми, чотири судді, під час цих подій призначені цією Верховною Радою.

- Скільки всього суддів зараз в Конституційному суді?

- Зараз 14, а треба 18.

- З цих 14-ти скільки тих, які були в складі Конституційного суду ще за часів Януковича?

- "В часи Януковича" – це який період?

- Коли він став президентом, на початку 2010 року.

- Ви маєте на увазі, хто був призначений до революційних подій?

- Так звичайно.

- Шість.

- Добре, я собі це позначу. До цього ми ще повернемося. Але спочатку я все-таки ось про що б хотів вас запитати. Над вами тільки Основний закон і Господь Бог. Ми з цього почали. І зрозуміло, що Конституційний суд повинен бути найвищим авторитетом і повинен колосальну репутацію підтримувати. І тому, зрозуміло, він не повинен виступати, знаєте, як хтось сказав, в ролі юридичної швидкої допомоги. Але при цьому адже повинні бути якісь розумні терміни розгляду справ. Вам не здається, що, коли деякі справи роками тягнуться, і рішення немає, – це в якомусь сенсі підриває легітимність Конституційного суду? Наприклад, закон про люстрацію. Закон про декомунізацію, може бути, трохи менше лежить, але все одно лежить понад усякі ... Список можна продовжити. Як з цим бути? Чи не підривається чи легітимність Конституційного суду за рахунок того, що він не дає відповіді на питання, яких давним-давно чекає суспільство?

- Так. Легітимність суду базується не на кількості рішень, а на якості цих рішень. З іншої сторони, якщо немає рішень довгий час – це теж проблема легітимності. Ті справи, які ви назвали, – це пошук консенсусу, особливо в таких непростих явищах, як люстрація. В деяких країнах... Хоча, що нам інші країни, ми за свою країну відповідаємо. Але є приклади. Дуже авторитетний суд – Федеральний конституційний суд Німеччини – він декілька справ розглядав по 5-6 років. Хоча це не вірний меседж як голови. Я як голова зацікавлений в прийнятті рішень і в ефективності Конституційного суду. Але коли відбувається пошук консенсусу, особливо по таким складним рішенням, як справа про люстрацію, і коли у суддів є протилежні думки, дуже складно дійти певною мірою спільного бачення.

Самий оптимальний вихід з цієї ситуації – це повне призначення суду. 18 суддів. Якщо чотири буде призначено, тоді вже десять, хто проголосує за рішення, то це вже буде позиція. Зараз, коли по деяким справам йде навколо прийняття рішення, не вистачає один-два голоси, причому це все концептуальні спори, дуже серйозні... Бо процеси непрості у нас ідуть в державі.

- Ви маєте на увазі чисту арифметику: що зараз при наявності 14 суддів, якщо припустимо, вісім з них проголосують "за", а шість "проти", то, в принципі, вісім голосів – це не становить більшість від необхідної конституційної більшості? Повинно бути десять?

- Треба десять голосів.

- В чому ж справа? Від вас якось залежить прискорення процесу призначення відсутніх членів Конституційного суду?

- Певною мірою я можу артикулювати свою позицію як голова суду. І на вашій передачі, і користуючись нагодою, я хочу звернутися до суб'єктів формування суду, до президента України і Верховної Ради України, щоб вони прискорили наповненість?

- Нагадайте, будь ласка. Президент представляє кандидатів?

- Специфіка формування суду. Кожна гілка влади розділена між трьома суб'єктами

призначення або обрання. Я обирався по Верховній Раді. Є президент і з'їзд суддів. Кожен призначає або обирає шість суддів. Зараз дві вакансії у президента і дві вакансії у Верховної Ради.

- З'їзд суддів свої ліміти вичерпав? Справа за депутатами і за президентом?

- Виявляється, що З'їзд суддів – самий організований. Хоча тут ми не можемо впливати на президента для прискорення. Це його право і його вибір – визначити.

- Питання можете поставити Петру Олексійовичу?

- Воно вже стоїть. Оскільки вже працювала комісія при президенті, достатньо авторитетна. І там був сформований список із шести осіб, з яких президент має вибрати дві особи. Я думаю, що таке призначення відбудеться найближчим часом. Тоді буде легше дихати.

З іншої сторони, є такий метод в Болгарії: якщо рішення не прийнято, є по закону така вимога, рішення не прийнято за один рік, то справа закривається. І все конституційно залишається. Бо судді не змогли вирішити протилежне.

- Повертаємося до того, що над вами тільки Господь Бог і Основний закон. Рішення Конституційного суду може взагалі бути скасовано самим же Конституційним судом, переглянуто, уточнено? Чи має суд право на виправлення помилки?

- Рішення остаточне, його скасувати не може ніхто. Виправити описки можна, які не впливають на сутність, на зміст рішень. Що стосується перегляду, новий закон дає таку можливість. Хоча ми практикували і раніше. Мається на увазі зміна правових позицій, юридичних позицій, коли по тлумаченням, підходам до тлумачення, коли якийсь суд раніше висловлював, і в силу того, що змінюються обставини, життя йде вперед, суд може переформулювати своє бачення певних положень Конституції. Але по іншій справі.

- Ось рішення Конституційного суду від 30 вересня 2010 року, яке скасовувала так званий закон 2222 і відновлювало дію Конституції в редакції 1996 року. Виходить, це рішення не скасовано і воно діє?

- Під час подій на Майдані в лютому 2014 року... по суті ми живемо в умовах Конституції, яка була змінена під час "помаранчевої" революції. Тобто трохи послаблення повноважень президента і більша роль парламенту.

- Це яким рішенням?

- Це був комплекс рішень під час тих подій у лютому. Одне з рішень – це було наше призначення, четвірки суддів. Інше – це було поновлення дії тієї редакції.

- Вам не здається, що тут виникає якийсь правовий конфлікт? Є рішення Конституційного суду. Зрозуміло, що це рішення було на 99% політичним. Але, тим не менше, воно було прийнято – визнати таким, що не відповідає Конституції закон №2222 і відновити Конституцію в колишній редакції. І його не скасовано, як я розумію.

- Скасувати неможливо.

- Значить воно діє?

- Але вже в результаті дій парламенту по суті дія Конституції...

- Виходить, що дії парламенту суперечили рішенням Конституційного суду? Поясніть.

- Це легко пояснити, якщо б це відбулося зараз. Ви забуваєте постійно про контекст, що відбувалося тоді.

- В такому разі виходить, що це знову історія про те, що виникають ситуації, коли, якщо завгодно, революційна доцільність торжествує.

- Питання в тому, що коли приймається Конституція, то це сама вища точка реалізації установчої влади народу. Це якраз і є та межа між правом, політикою, цінностями. Тут дуже трансцендентна річ. І оцінювати просто поняття з галузевого законодавства, наприклад, з точки зору Адміністративного кодексу або Цивільного кодексу, – це просто неможливо. Це вища матерія. І це непрості відповіді. Частина з них я не можу надати. Оскільки моє призначення було пов'язано з тими подіями, як я вже сказав.

- Давайте з іншого боку зайдемо. Я не випадково запитав про те, скільки суддів Конституційного суду працювали в той час, коли приймалося це сумне знамените рішення. Шість.

- Не шість. Я би сказав, що ті, хто приймали це рішення, троє залишилося.

- Добре, троє. Йшли розмови про те, що буде порушено кримінальну справу, що вона розслідується. Яка її доля, ви не в курсі?

- Це цікаве запитання мені як для голови суду. Бо суд має бути, звичайно, авторитетним і визивати сприйняття широкого кола суспільства. Тобто ми як судді не можемо втручатися в провадження, які є в прокуратурі. Що там відбувається з цією справою, мені зараз не відомо.

- Теоретично, я вас як юриста питаю. Теоретично, суддя Конституційного суду, який приймає свідомо неправове рішення, свідомо неправосудне рішення під політичним тиском з боку Адміністрації президента або особисто президента, як, очевидно, було тоді при Януковичі у вересні 2010 року, – він може бути звинувачений в кримінальному злочині?

- Є такий склад, як свідомо неправосудне рішення, як ви сказали. Але це такий, на мій погляд, дуже специфічний склад. Оскільки, особливо для суддів Конституційного суду, це дуже складно далі проводити певний процес. Тому що наші рішення мають колосальний політичний ефект. Наприклад, коли ми давали висновок на зміни до Конституції щодо судової реформи, – це був 2016 рік. І з тим, що проголосували цей висновок, частина, здається, народних депутатів не погодилися з цим і якраз вимагали порушити проти нас кримінальну справу. Проти мене, наприклад, також. Тобто інструмент кримінального переслідування обов'язково має бути. Але це за абсолютної доведеності вини в цих процесах. А я не можу сказати, на якій стадії матеріали справи і що там відбувається.

- Мене як пересічного громадянина, як людину, яка не є експертом у галузі права, але має певний мінімальний рівень правосвідомості все-таки, мене, чесно кажучи, трошки коробить через те, що ті судді, які брали участь у прийнятті цього рішення, а судять колишнього міністра юстиції Лавриновича, який насправді виконував те, що він зобов'язаний був виконувати. Є рішення Конституційного суду – міністр зобов'язаний його оприлюднити та внести

в текст Конституції ті зміни, які наказано внести рішенням Конституційного суду. Тут якась теж неув'язочка виходить.

- Я би сказав, що тут є глобальна проблема. Я вже кажу і про сьогоднішній момент, і до тих подій. Оскільки суду належить колосальна влада, наприклад, визнання неконституційними законів, то завжди будуть знаходитися політичні сили, які хочуть контролювати суд, впливати на нього. І тут питання захисту незалежності суду. Я, звичайно, не кажу і не маю на увазі ті речі, які, очевидно, можуть бути доведені через кримінальний процес. Там це питання доказів. Але, якщо, наприклад, ми голосуємо за певні рішення, вони мають складний концептуальний характер, і тільки із-за того, що ми концептуально це прийняли чи ми розвинули частину мотивації, ми ввели якусь нову доктрину, якої, наприклад, немає в тексті... Скажемо так, принцип пропорційності – це основний принцип конституційного судочинства. Він не сформульований в тексті Конституції. Це вирішив наш суд в 2004 році. І політики кажуть: дивіться, де вони це взяли. Нема цього в тексті. Але це відповідає духу Конституції. І тоді на цих підставах можна порушити кримінальну справу. З цим я ніколи не погоджуся.

- *Є ще одна історія. Я не знаю, в курсі ви чи ні, але вона теж зависла. Я розумію, що, може, вам і не з руки коментувати, але підтвердіть або спростуйте те, що ця проблема існує. Було ж ще одне відверто політичне рішення Конституційного суду, який підтвердив, що можна створювати коаліцію за участю окремих позафракційних незалежних депутатів. Це було по весні 10 року, коли Януковичу і Партії регіонів не вистачало кількох голосів, для того щоб сформувати коаліцію. І тоді раптом виявилось, що не тільки фракції, а й окремі депутати позафракційні можуть в цю коаліцію вступати. Це ж рішення теж не скасовано, виходить? І це створює, умовно кажучи, ґрунт для можливих політичних маніпуляцій в нинішній ситуації?*

- Жодне рішення не може бути скасоване. І таке рішення може бути використане і для майбутніх випадків. Ось в чому у нас дуже величезна відповідальність за свої рішення.

- *Тоді у мене наступне питання. Як тут бути? Можливо, потрібні якісь зміни до законодавства, що регулюють роботу Конституційного суду?*

- Ви абсолютно точно вказали на вагу наших рішень і відповідальність нас як суддів. Хоча я й голова, але я такий же суддя, як і інші судді. Хоча після мого призначення було багато позитивних відгуків і зі мною пов'язують позитивні зміни, щоб суд став судом, – я, звичайно, буду робити і роблю для цього все. Бо я людина достатньо амбіційна. В тому, що треба це змінювати, я абсолютно переконаний. Але саме головне навантаження – це призначення і обрання суддів з громадянською позицією. Але не тільки з громадянською позицією або політичною позицією. Вони мають бути професіоналами, які орієнтуються в сучасних тенденціях конституційного права і розуміти відповідальність перед народом.

- *Це все зрозуміло, це все чудово. Але ж зараз Конституційний суд може розглядати ті чи інші питання, тільки якщо президент звертається, або якщо звертається уповноважений з прав людини, або група не менше 45 депутатів ВР. І з деяких пір з'явилося проривна в нашому законодавстві – окремі громадяни можуть подавати до Конституційного суду скарги. Сам Конституційний суд не може розглядати про відповідність або невідповідність чогось Основному закону країни. Чи не варто дати вам таке право? Може бути, обмежене якимись дуже жорсткими рамками.*

- В наступному можуть правові позиції змінюватися. Треба тільки пояснювати в наступних рішеннях. Рішення не можна скасовувати. Ви вказали на конституційну скаргу. Це змінить все. Конституційна скарга абсолютно має змінити обличчя нашої правової системи. Оскільки кожна людина, особа не буде шикуватися в чергу, стояти і прохати уповноваженого або 45 народних депутатів – зверніться, будь ласка, до суду. Вона може це зробити сама. Саме в цьому сама головна ідея тієї реформи, яку започаткував президент України. Раніше цього не було.

- *Я так розумію, що там скарги можна подавати лише на якісь конкретні судові або*

адміністративні рішення, які ґрунтуються на законі. І якщо громадянин вважає, що даний закон обмежує його права в контексті даного конкретного рішення, він, власне, і може запитувати: а чи відповідає цей закон Конституції країни, раз так проти нього, бідолахи, повернули?

- Так. Якщо проти нього застосували закон – погано. І рішення остаточне, тобто пройшло апеляцію, касацію. Спочатку він має пройти ще судову систему, а потім прийти до Конституційного суду. Це нормальна практика.

- Це правовий принцип, по всьому ланцюжку.

- Але не треба, щоб людині хтось допомагав. Вона сама може дійти до суду. Безпосередній доступ до Конституційного суду – ось в цьому прогрес. Оскільки у нас зараз виникне маса цих справ, як тільки суд запрацює... я вважаю, що він уже запрацював. 21 лютого обрали мене як голову. 22-го ми прийняли регламент нашого суду, який довго не приймався. Йшли дискусії. А це шлях до відкриття проваджень по конституційним скаргам. Вони можуть розглядатися. Сьогодні прийнято рішення, правда, по соціальним виплатам, але суд показує, що він починає працювати. Як тільки сформуємо сенати по дев'ять суддів і почнемо розглядати конституційні скарги, то їх кількість збільшиться на десятки.

- А скільки зараз накопичилося у вас скарг?

- Десь 500. З них 400 відмов. Оскільки не дотримані вимоги закону до скарги. 100 зараз розподілено судьями. І там в силу того, що рішення суду має загальний ефект, це не просто вирішення конкретної справи як загальної юрисдикції, а це по суті такий от, як писав Ганс Кельзен, засновник конституційної юстиції, "негативний законодавець". Тобто "позитивний законодавець" – парламент, який приймає закони. А Конституційний суд – це "парламент в тіні". Інш і ян. Тобто той, який закони визнає неконституційними. І вони зникають. І це величезна влада.

- На ваш погляд, президент, який повинен підписувати прийняті Верховною Радою закони, а може і не підписати і повернути їх на повторний розгляд, – умовно кажучи, для нього який правильніший шлях як для гаранта

Конституції, як для гаранта прав і свобод громадян: відразу накладати вето або підписати закон і, як це в багатьох країнах буває, відразу його відправити до Конституційного суду, для того щоб Конституційний суд виніс свій вердикт?

- Другий варіант. Оскільки, поки він не підпише закон, він не стане чинним, він не може звернутися до Конституційного суду.

- Чим швидше в Конституційний суд, тим краще?

- Так. Я би порадив, якщо є сумніви, звертатися до Конституційного суду. Підписати і звертатися. Або накладати вето, якщо є переконання, бо президент є гарантом Конституції, і відправляти в парламент.

- Ви як голова Конституційного суду, як вам видається, які важелі є у президента, як повинна здійснюватися процедура, як він повинен виконувати свої функції гаранта прав і свобод громадян? Якщо, припустимо, він, по ідеї, не повинен втручатися в справи, наприклад, прокуратури, в справи судової гілки влади. Якщо президент бачить, що чийсь права порушуються, але при цьому порушуються тієї гілкою влади, яка повинна існувати незалежно від нього, і в справі якої він не повинен втручатися. Як тут бути?

- Тут залежить від аналізу ситуації. Якщо права порушуються законом або указом президентом, або постановою Кабміну, то тоді...

- Президент адже у нас гарант?

- Так.

- Як він повинен свій обов'язок гаранта виконувати, якщо він в той же час не повинен втручатися? Він бачить, що в суді порушуються права якогось конкретного громадянина. Він є гарантом його прав і повинен якось свистнути у свисток. Але, з іншого боку, вийде, що він втручається в справи судової влади.

- Тільки процесуальна форма. Позапроцесуальні методи впливу заборонені у нас. Я думаю, як і в будь-якій європейській країні. Звичайно, що термін "гарант" загалом іде від французької Конституції. Бо у нас напівпрезидентська республіка, і дуже багато вийшло з цього. А там президент – гарант трохи

інших речей: поділу законодавчої компетенції між парламентом і урядом. Що стосується прав людини, то самий ефективний спосіб захисту прав людини – це суд. І з введенням конституційної скарги Конституційний суд стає захисником перед Європейським.

- Це що стосується пересічного громадянина. А я все про президента.

- Системно він може приймати якісь акти, стратегії, комунікації. Він має позначати пріоритети своєї політики у цій сфері. У нього багато важелів. І це його вибір. Оскільки кожна гілка влади і кожен конституційний орган діє в межах своїх повноважень. Він діє в межах своїх. Тобто парламент – в межах своїх. А ми займаємося розглядом справ.

- Конституція – закон прямої дії.

- Так, стаття 8.

- Вам не здається, що часом ми часто маємо ситуації, коли ось це ось фундаментальне положення Основного закону порушується? Умовно кажучи, президент здійснює помилування. А потім з'ясовується, що за цим карбованим формулюванням Основного закону стоїть довгий список підзаконних актів, які обмежують це, начебто, нічим не обмежене право президента. Один конкретний приклад. Або в Конституції говориться, що ніхто не може бути позбавлений українського громадянства. Потім з'ясовується, що є якісь правові акти, які явно перебувають нижче, ніж Конституція країни, але з'ясовується, що можуть бути українські громадяни позбавлені громадянства. І так далі. Умовно кажучи, Збройні сили не повинні застосовуватися в мирний час на території країни. Але, знову-таки, з'ясовується, що в нинішній конкретній складній ситуації вони можуть застосовуватися в рамках протидії російській агресії. Це справа стовідсотково благородне, але виникає якась правова колізія.

- Це питання прийняття рішень Конституційним судом, в першу чергу. Це доктрина. Уявімо собі, що... в Ізраїлі немає Конституційного суду, але якщо б був. І от, під боком у них такий от ХАМАС, як Російська Федерація у нас. І що, тоді не міняти Конституцію? Наприклад, судова реформа,

яку треба проводити. Що, ми чекаємо, поки завершиться перемога? Перемога має бути і вона буде, але треба дивитися на контекст внесення змін. І я написав про це, до речі, в окремій думці щодо депутатської недоторканності: треба дивитися по ситуації, що вноситься, які конкретні зміни. Скасування депутатської недоторканності або судова реформа ніяк не пов'язані з воєнними діями, які йдуть на Донбасі, з точки зору внесення змін. Бо необхідність проведення реформ передбачає внесення змін до Конституції. Саме, може, і цього від нас домагається Путін, щоб ми не проводили реформи.

Що стосується різноманітних актів, про що ви казали, то дійсно, якщо є підзаконні акти, то це адміністративна юстиція. А що стосується законів або постанов Кабміну, ми чітко встановили у своїй практиці, що обмеження на права людини, як і в Конституції, вони встановлюються лише в Конституції і законах, але не в підзаконних актах. Тобто вже обмеження прав людини, фундаментальних прав, конституційних прав у підзаконних актах – це вже неконституційно. І це може бути предметом конституційної скарги.

- Станіслав Володимирович, спасибі велике за ваші відповіді. Інтерв'ю голови Конституційного суду – це взагалі в журналістській практиці рідкісна річ. Хоча у того ж згаданого пана Зорькін мені в своєму житті доводилося двічі брати інтерв'ю. Можна сказати, у двох різних Зорькін. У одного, який був колись давним-давно, на початку 90-х, таким ось порушником спокою і борцем з ельцинським режимом. А потім – який в зовсім іншій якості несподівано повернувся на пост голови суду, вже за Путіна, і став навпаки правовою обслугою путінського режиму. Я не прошу вас коментувати. До речі, ні в перший, ні в другий раз, на відміну від вас, пане Зорькін мені толком нічого не сказав. Тому, якщо порівнювати, то ви виграєте з рахунком 10: 0.

- Крім того, я не збираюся нікого обслуговувати. Це не мої завдання (*Прямий (https://prm.ua/shevchuk-i-zavdannya-po-suti-konstitutsiy-nogo-sudu-tse-obmezhati-derzhavnu-vladu).* – 2018. – 5.03).

Жернаков М., директор Фондації DEJURE, головний експерт з судової реформи РПР, д.ю.н

Судова реформа померла. Хай живе судова реформа?

Майже 80% складу "нового" суду – це старі судді.

2017 р. став поворотним для судової реформи в Україні. Але, на жаль, поворот цей відбувся не туди, куди треба. І чим далі ми рухаємося цим шляхом, тим стає очевидніше, що доведеться пройти ще довшу відстань, аби знову вирулити на правильну траєкторію.

Безумовно, центральною подією 2017-го в судовій реформі було створення нового Верховного Суду.

За задумом, ми мали отримати нову найвищу судову інституцію замість 4 старих касаційних судів, які асоціювалися з корупцією та політичною залежністю. Але новим Верховний Суд виявився лише на папері і в промовах президента.

Майже 80% складу "нового" суду – це старі судді. Добросесність більшості їх, щонайменше, під великим сумнівом, а 27 новопризначених суддів однозначно не відповідають критеріям добросесності. Очільниками Верховного Суду стали майже виключно старі суддівські боси. Не працювала на адміністративній посаді раніше хіба що голова суду Валентина Данішевська. Але й вона рекомендувала призначити своїм заступником Богдана Львова, фігуранта кількох кримінальних справ, який до того ж не може пояснити походження колекції своїх годинників вартістю кілька десятків тисяч доларів. За його кандидатуру проголосували 69 із 89 суддів "нового" ВС.

Не попрацювавши і 3 місяці, Верховний Суд уже встиг "відзначитися" кількома гучними справами – відмовився переглядати законність виділення цілого острова площею 3,2 га Юлії Львовчкіній, почав поновлювати суддів Майдану, з величезними труднощами звільнених Верховною Радою в останній день її конституційних повноважень, ухвалив 4 різних процесуальних рішення за ідентичними заявами, притому що сам покликаний утверджувати єдність судової практики.

Причина такого результату – у двох ключових речах: процедурі добору суддів та органах, які приймають рішення.

Процедуру добору суддів ВС часто називають "безпрецедентно прозорою". Це міф. Окрім того, що було забезпечено трансляції співбесід із кандидатами онлайн і після тривалої затримки були опубліковані суддівські досьє, похвалитися особливо нічим. Натомість, практично, кожен процес відбору суддів Верховного Суду позначений ознаками маніпуляцій або, як мінімум, серйозними вадами. Критерії і методологія відбору були нечіткими й неякісними, оцінювання – непрозорим, походження отриманих кандидатами балів – незрозуміле ні суспільству, ні самим кандидатам, а факти, які свідчили про недобросесність кандидатів, – проігноровані. Громадянське суспільство й міжнародні партнери України ще в жовтні зажадали пояснень – як усе-таки потрапили в переможці конкурсу недобросесні кандидати? Але зрозумілої відповіді не отримали й досі.

Це не дивно. Попри те, що в питанні очищення судової влади від недобросесних суддів суспільство вшестеро більше довіряє представникам громадськості, ніж самим суддям, впровадження реформи повністю віддали Вищій кваліфікаційній комісії суддів (ВККС) – органу, який на дві третини складається з суддів. При цьому роль Громадської ради добросесності, що складається з представників ГО – адвокатів, науковців і журналістів, – звели фактично до нуля, а переважну більшість її висновків – проігнорували.

Стандарт "більшість суддів, обраних суддями", який вироблений в умовах високої довіри до суду, в перехідних демократіях не працює. Не виправдав він себе і в Україні. В результаті його застосування, замість незалежності суддівського корпусу від політичної влади ми отримали хіба що меншу підзвітність суддів суспільству. Адже тепер

політикам набагато легше продовжувати впливати на процес через підконтрольних членів суддівських рад, добросесність яких також сумнівна, а в разі чого – покласти всю відповідальність на "незалежне суддівське самоврядування". І, як не дивно, це й надалі подається українському суспільству як велика перемога демократії. А всі питання до якості роботи цих органів розбиваються або об залізну мовчанку, або взагалі об досить дивні твердження, що в нас "завершено судову реформу", як недавно висловився президент у Давосі.

Судову реформу на цьому, очевидно, не завершено. Принаймні в тому вигляді, в якому передбачено чинним законом. Наступний великий її етап, що вже розпочався, – переатестація, або первинне кваліфікаційне оцінювання суддів, яких в Україні кілька тисяч. Вона проводиться з метою перевірити на добросесність і профпридатність суддів перших двох інстанцій: питання назріло ще з домайданних часів. Проблема цього етапу в тому, що проводитиме його та сама Вища кваліфікаційна комісія суддів, ще й за дуже схожими процедурами. І, на жаль, відмінність процедур – не на користь очищення судової влади.

Нещодавно ВККС змінила власне Положення про проведення оцінювання, нібито на виконання тих-таки європейських стандартів. Цим вона не тільки значно ускладнила життя Громадській раді добросесності, на яку незаконно поклала додаткові обтяження, а й, фактично, відмовилася оцінювати будь-які рішення суддів у процесі переатестації. Це, фактично, означатиме, що її успішно зможуть пройти всі судді Майдану і будь-які інші судді, до рішень яких є претензії. Це недавно викликало обурення родин Героїв Небесної сотні, які в роковини трагічних подій Майдану прийшли з протестом проти цього під стіни Комісії. Представники ВККС їх вислухали, але рішення не змінили.

Не кращі справи і з дисциплінарними процедурами, які б мали бути постійно діючим механізмом контролю за якістю судочинства. Лише 14% суддів Майдану було звільнено в

межах дисциплінарних процедур (ця цифра може ще зменшитися за рахунок поновлення звільнених суддів Верховним Судом). Щодо решти суддів Майдану – термін притягнення до дисциплінарної відповідальності сплинув. Дисциплінарні провадження в інших справах теж навряд чи можна вважати ефективними, – за січень-листопад 2017 р. ВРП отримала 8054 скарги, але тільки у 301 випадку (або 3,7%) відкрила провадження у справі, а реальне покарання отримали одиниці суддів. При цьому інколи, за "дивним збігом обставин", розгляд справ суддів у ВРП припадає на ті самі дні, що й розгляд цими суддями або судами, які вони очолюють, справ проти громадських активістів.

Відповідальна за цей процес Вища рада правосуддя (ВРП) – ще одна суддівська рада, більшість якої – судді, обрані самими суддями. Про незалежність цього органу також навряд чи можна говорити всерйоз. Лише декілька з його членів. – це колишня юристка "5 каналу" Тетяна Малашенкова, її сусід у виборчому списку БПП Олексій Маловацький, що недавно засвітився у президентських газових оборудках... До Ради входить також адвокат Павло Гречківський, щодо якого ГПУ передала справу до суду за шахрайство на суму 500 тис. дол., які той, відповідно до матеріалів справи, взяв за вирішення справи в господарських судах через Богдана Львова (теперішнього заступника голови ВС), але йому не доніс. Очолує ВРП призначений особисто президентом суддя Ігор Бенедисюк, який, всупереч закону, отримав від нього вогнепальну зброю і, ймовірно, суміщає українське громадянство з громадянством РФ.

Майже непоміченою залишилася ще одна подія – ліквідація та реорганізація кількох сотень місцевих і апеляційних судів, вчинена президентом "під ялинку", 29 грудня минулого року. Коли більшість українців готувалася до свят, а західні донори вже на повну відпочивали, в останні три дні своїх конституційних повноважень президент видав відповідні укази.

Адміністрація президента назвала цей хід "другою стадією" судової реформи, яка дасть можливість оптимізувати суди, а також позбутися корумпованих суддів нижчого рівня. Втім, із цією логікою є дві проблеми. Перша

полягає в тому, що для "позбавлення від корумпованих суддів" уже нібито відбувається кваліфікаційне оцінювання. Навіщо потрібно ліквідувати ще кількості судів – незрозуміло.

Друга проблема полягає в тому, що цим президент поставив під загрозу практично всі судові справи, провадження в яких тривають, – зокрема, розслідування вбивств на Майдані і злочинів топ-корупції, таких як справи Насірова і Мартиненка. За чинним законом, усе судові слідство доведеться розпочати заново, з новим складом суду. А це майже гарантовано означатиме, що воно ефективно не закінчиться ніколи.

Натомість ліквідація судів дає чудову можливість вручну переводити суддів, тим самим підбравши собі найбільш бажаний склад до президентських і парламентських виборів 2019 р. Адже за переведення суддів до нових судів відповідатиме добре знайома ВККС, яка дуже непогано (для президента принаймні) себе зарекомендувала.

Цікаво в цьому контексті, що сумнозвісний Окружний адміністративний суд міста Києва ліквідований не був. І вже, швидше за все, не буде, дарма що в ньому працюють такі "яскраві особистості" як Богдан Санін, який заборонив Майдан, або Євгеній Аблов, що зобов'язав "Беркут" розігнати активістів у ніч із 10 на 11 грудня і того ж місяця отримав за це квартиру, яку потім продав за 9 млн 100 тис. грн. Очолює суд Павло Вовк, якого НАБУ знайшло о 7-й ранку у величезному будинку його нібито колишньої дружини. Дивно, що не вписується в концепцію реформи ліквідація суду, який так "добре" вже себе зарекомендував.

Очевидно, з такою динамікою судова реформа приречена на провал. Але цей сумний тренд може змінити прийняття закону про Антикорупційний суд.

Цього четверга Верховна Рада прийняла в першому читанні президентський законопроект про Антикорупційний суд. А це означає, що кілька наступних тижнів не вщухатимуть дискусії щодо правок до другого читання.

Проект розкритикували МВФ і ціла низка інших міжнародних партнерів за порушення міжнародних зобов'язань України щодо створення суду – юрисдикцію, яка то більша, то менша від юрисдикції НАБУ, надто високі

вимоги до суддів, відсутність у процесі добору Громадської ради доброчесності.

Та головна дискусія, вочевидь, розгорнеться про роль міжнародних експертів у процесі добору суддів.

Очевидно, що президент Петро Порошенко хоче використати той самий, уже перевірений "новим" Верховним Судом, механізм, замінивши Громадську раду доброчесності на Громадську раду міжнародних експертів. Останній, у супереч рекомендаціям Венеційської комісії, він так само пропонує не надавати жодних реальних механізмів впливу на процес.

Для цього прибічники президента навіть вигадали спеціальний аргумент – "ми суверенна держава, і за нас не можуть вирішувати якісь міжнародні експерти". Але сувора правда в тому, що наші органи вже довели свою неспроможність в обранні незалежних суддів і очищенні судової системи. Тому потрібно або їх повністю перебудувати (що, безумовно, необхідно для подальшої судової реформи), або все-таки виконати зобов'язання щодо реального, а не бутафорського залучення міжнародних експертів.

Що стосується суверенітету, то, відповідно до Конституції, його носієм є народ, який у цьому питанні значно більше довіряє міжнародним експертам і громадськості, ніж суддям, – 41% і 42% проти 10%, відповідно.

"За відсутності правосуддя що таке суверенітет як не організоване пограбування?" – таке риторичне запитання поставив свого часу ще Святий Августин. І воно дуже точно відображає поточну ситуацію з вибором моделі реформування Антикорупційного суду. Або ми дослухаємося до думки суспільства й досягнемо справедливості і справжнього суверенітету, або й далі будемо лише свідками пограбування самих себе.

P.S. 5–7 березня відбудеться XV з'їзд суддів України, на якому судді обиратимуть зі свого середовища ще одного члена ВККС і ще двох членів ВРП. Ці вибори стануть додатковим лакмусовим папірцем розвитку реформи та додатковим сигналом про те, кому треба довірити відбір суддів Антикорупційного суду (*Дзеркало тижня* (https://dt.ua/internal/sudova-reforma-pomerla-hay-zhive-sudova-reforma-271025_.html). – 2018. – 2.03).

Юрчишин Я., виконавчий директор Transparency International Україна

Антикорупційний суд: такий страшний, такий потрібний

Знайти компромісне рішення між очікуваннями громадянського суспільства і Заходу з одного боку й побоюваннями влади – з іншого.

Вони справді бояться. Втратити монопольний контроль над, як їм здається, керованим правосуддям. Побачити цілковито сформовану нову антикорупційну інфраструктуру. А далі – спостерігати за тим, як твої вчорашні друзі, однопартійці, бізнес-партнери, а зрештою, може, і ти сам, послідовно проходять усі її ланки – від статусу підозрюваного до засудженого (у виправданні не віряться, хоч як переконують дорогі адвокати). Бояться.

Інакше, як пояснити цей затятий опір створенню Антикорупційного суду в Україні? Крайній прояв цього страху – теорія змови, яку цілком серйозно переповідають представники влади. Мовляв, колективний Захід вирішив зачистити політичне поле України від нинішньої еліти. А "ручні" НАБУ й Антикорсуд – це лише інструменти на шляху до цієї мети. Такий план, звісно ж, існує лише в їхній уяві. Однак віра в нього, на жаль, впливає на цілком реальне життя і політичні процеси.

Вони бояться. Втім, демонструвати договороздатність України однаково змушені. І річ тут не лише в грошах МВФ, отримання яких, на думку влади, нині не є критичним питанням. Річ в іншому. Партнери, які за чотири роки авансом інвестували в Київ кошти, зусилля і власну репутацію, мають нарешті отримати історію успіху. У вигляді замкнутої системи слідства і правосуддя, що реально виявляє і перемагає корупцію. Влада це розуміє. Однак при цьому дуже хвилюється. Хвилюється, щоб вимушений компроміс політичні партнери та електорат не сприймали як "прогин" перед Вашингтоном і Брюсселем. Вже в минулому лишилася примітивна аргументація: мовляв, антикорупційних судів немає ніде, крім країн Африки (зрештою, Хорватію, Словаччину чи Болгарію, як членів ЄС, язик не повертається назвати африканськими, але наші експерти

з міжнародних відносин можуть). Спроба підмінити незалежний Антикорсуд окремими антикорупційними палатами – теж уже історія. Тепер президент на підсумковій прес-конференції, навпаки, підкреслює власне авторство законопроекту про Вищий антикорупційний суд, що, зрештою, таки правда.

Готовність до компромісів стосовно технічних питань – і категорична принциповість щодо неможливості змістових змін. На таких позиціях нині перебуває влада щодо внесення поправок до президентського законопроекту №7440 "Про Вищий антикорупційний суд". Принциповість стосується головним чином ролі міжнародників у процесі призначення суддів. Зовнішня ширма небажання надавати Громадській раді міжнародних експертів вирішальну роль – патріотичні гасла про дотримання Конституції, збереження суверенітету й неприпустимість зовнішнього диктату.

Який Антикорупційний суд потрібен Україні

Поки що Антикорсуд в уяві влади, у планах громадянського суспільства й міжнародних партнерів – це два різні суди. З різним принципом формування, а отже – різним ступенем незалежності. Що ж не так із баченням влади?

Скільки має бути суддів у Вищому антикорупційному суді? Невідомо. Їх кількість має визначити Державна судова адміністрація впродовж місяця після набрання законом чинності. І тут одразу є можливість для гальмування роботи установи. Якщо суддів недостатньо, вони не впораються з великою кількістю кримінальних проваджень. А це неминуче спричинить затягування справ, як це відбувається щодо Романа Насірова: одне засідання на місяць, зачитування близько 30 з 744 сторінок повідомлення про підозру, і як наслідок – саме лише зачитування

триватиме понад 2 роки. І все аргументують переважністю. То чому б одразу не визначити в законі мінімальний склад? Доцільним може бути склад у 60–80 суддів – у разі, якщо підсудність залишиться незмінною.

Визначена ж законопроектом юрисдикція поки що видається нелогічною. Поза підсудністю залишилася низка статей Кримінального кодексу, які підслідні НАБУ. Це, зокрема, перевірка відомостей у багатостраждальних електронних деклараціях чиновників. І навпаки – Антикорсуд хочуть завантажити справами, які є поза сферою слідчої роботи бюро. Юрисдикція Вищого антикорупційного суду має бути тотожною підслідності НАБУ.

Найбільш проблемне питання – процедура відбору суддів. Як відсіяти тих, до кого є обґрунтовані претензії щодо професійності та доброчесності? Вища кваліфікаційна комісія суддів і Вища рада правосуддя вже показали свої результати при формуванні нового Верховного суду України. 25 зі 111 суддів потрапили до оновленого органу попри заперечення Громадської ради доброчесності (ГРД). Очевидно, що є потреба в авторитетному органі, який зможе не допустити кандидатів, до яких є істотні претензії. Очевидно, що роль цього органу має бути не рекомендаційною, а суттєвою. Натомість бачимо, що Громадській раді міжнародних експертів (ГРМЕ), як і ГРД, хочуть запропонувати роль вітрини й статистів. Зрозуміло, що за таких обставин до ГРМЕ не підуть справді авторитетні експерти міжнародного рівня. Вони просто не захочуть своїм ім'ям прикривати рішення ВККС і ВРП, ухвалені попри конкурс.

Тут варто звернути увагу на підміну понять, до якої вдається влада, коли каже, що західні партнери не мають формувати суддівські органи України, що така практика суперечила б Конституції. А тим часом про формування зовсім не йдеться! Відбирати суддів, робити подання на їх призначення – це компетенція виключно ВККС і ВРП. А призначає суддів на посади – тільки президент своїм указом! То де ж тут втрата суверенітету і порушення Конституції? Міжнародні експерти потрібні

лише для того, щоб бути ситом, крізь яке не пролізуть ті, хто має зіпсовану попередньою практикою репутацію. До того ж, як здається, доцільно передбачити механізм виправлення помилки, якщо ГРМЕ ухвалювала висновки за наявності неповної інформації. Це може бути повторне проходження через перевірку Громадською радою міжнародних експертів, якщо на цьому одногосно наполягатиме ВККС. Тобто повертати в конкурс, але тільки за умови перегляду міжнародниками свого рішення на основі звернення ВККС.

Саму ГРМЕ формуватиме та ж таки Вища кваліфікаційна комісія суддів. З-поміж кого? Законопроект передбачає, що номінують кандидатів міжнародні організації. Однак Захід чітко доніс – і через позицію МВФ, і через посольства – ідею про те, що в раді мають бути представлені і донори України. Саме вони інвестують кошти своїх платників податків у те, щоб боротьба з корупцією в Україні була успішною. Вичерпний їх перелік подано на Офіційному порталі координації міжнародної допомоги Україні. Станом на березень 2018-го року там вказано 18 проектів на підтримку антикорупційної реформи в Україні. Донори цих проектів і мають бути тими, хто пропонуватиме кандидатів у члени Громадської ради міжнародних експертів. Серед них, наприклад, уряди США, ФРН, Канади, Нідерландів, Швейцарії, Данії, ЄС, ОБСЄ, ЄБРР.

Суттєвою є критика виписаних у ЗП №7440 вимог до кандидатів. Фахівців, що відповідають усім критеріям, – одиниці, якщо вони взагалі є. А яка користь від суду без суддів. Тому раціональним буде прибрати вимоги стосовно досвіду в міжнародних урядових організаціях чи міжнародних судових установах. Знання і навички застосування сучасних міжнародних антикорупційних стандартів – теж критерій, який доцільно вилучити з тіла законопроекту. Незрозумілою є заборона претендувати на посаду судді Антикорупційного суду колишнім правоохоронцям, працівникам контролюючих органів і депутатам усіх рівнів. Чи не кожен фаховий юрист в Україні з великою часткою імовірності мав кар'єрний досвід у цих сферах.

З іншого боку, слід усунути дискримінацію кандидатів залежно від сфери попереднього досвіду. Адже нинішній проект закону передбачає перевагу для тих, хто мав суддівський стаж, навіть якщо кандидати набрали однакову кількість балів. Узагалі, нелогічно, що вимоги до суддів цього суду влада прописала значно вищі, ніж до суддів Верховного суду. Хоча ні, цілком логічно – якщо не хотіти їх знайти.

Але навіть усунення цих недоліків при ухваленні закону в цілому не є запорукою створення Антикорупційного суду. Диявол ховається в деталях. А в цьому випадку такою деталлю є положення, за яким заснування Вищого антикорупційного суду має відбутися ухваленням окремого закону. Оточення президента гарантує, що він ініціює цей законопроект, як тільки №7440 дійде до другого читання. Теоретично, зволікання з ним може стати одним зі способів затягування процесу створення Антикорупційного суду на невизначений термін. Але тут уже на парламент покивати не вдасться – це повністю у сфері відповідальності президента.

Вибір сценарію: від компромісу до продавлювання

Нині влада стоїть перед вибором: як скористатися ситуацією довкола Антикорупційного суду? Розглядаються доволі радикальні сценарії.

Один з них може призвести до позачергових парламентських виборів. Для цього достатньо просто зволікати з ухваленням закону про Антикорупційний суд. Це автоматично позбавить Україну наступного траншу МВФ. А відтак – погіршить економічну ситуацію, спричинить критику, а далі – відставку уряду. Новий Кабмін не буде сформований зі зрозумілих причин, що і дасть зелене світло новим виборам. Такий похмурий сценарій без переможців, звісно ж, малоімовірний. Однак його активно нині обговорюють, зважаючи на публічну обіцянку президента розпустити парламент у разі неухвалення цього закону в цілому. Можливо – як залякування опонентів, не готових до виборчої гонки. Але цікаво, що перспектива передчасно втратити велику

фракцію у Верховній Раді мотивує деяких партнерів по коаліції мислити конструктивно. Мабуть, саме цим пояснюються заяви Максима Бурбака про обов'язковість урахування всіх рекомендацій Венеційської комісії.

Досить реалістичним видається інший поганий сценарій для України, тобто якщо влада вирішить, що показати електорату та учасникам політичного процесу "хто в домі господар" – важливіше, ніж гроші МВФ. У такому разі влада продавлюватиме законопроект №7440 без суттєвих змін у нинішньому вигляді. Очевидно, Захід не погодиться, що такий закон про Антикорупційний суд є виконанням Україною своїх зобов'язань (які вона взяла на себе добровільно). Далі – ймовірно погіршення відносин з партнерами, що навряд чи сприятиме спокою всередині країни. Обнадіює тільки те, що наразі голосів за такий варіант законопроекту немає.

Ідеальним було б усе ж таки знайти компромісне рішення між очікуваннями громадянського суспільства і Заходу з одного боку й побоюваннями влади – з іншого. Певні підстави для оптимізму тут теж є. Шостого березня відбулася зустріч депутатів профільного комітету парламенту і представників посольств країн G7. Українська сторона заявила, що готова запросити експертів Венеційської комісії для спільного доопрацювання президентського законопроекту. Втім, на жаль, не гарантувала, що зміни торкнуться і ролі Громадської ради міжнародних експертів. Симптоматично, що відповідальним за фінальну версію законопроекту від БПП призначено Сергія Алєєксєва. За його ж авторства раніше подавалися проекти закону з "антикорупційними палатами". Тож чи буде досягнуто компромісу – чекати залишилося недовго. Наступного тижня комітет з питань правової політики і правосуддя повинен завершити процес підготовки правок до законопроекту. З їх змісту і з того, чи зникне з вуст влади риторика про захист суверенітету, й зрозуміємо, чи дійшли компромісу. І чи реальним є ухвалення закону навесні й реальний запуск Антикорупційного суду у 2018 році (*Дзеркало тижня (https://dt.ua/internal/antikorupciyniy-sud-takiy-strashniy-takiy-potribniy-272303_.html). – 2018. – 18.03).*

Куйбіда Р., Хавронюк М. – експерти Центру політико-правових реформ

Створення Антикорупційного суду в Україні: як не зробити його інструментом корупціонерів

Міжнародні організації і держави зі сталою демократією, оцінюючи спроби проведення реформ, ставляться до України дипломатично, з розумінням, як до дитини, яка лише стає на ноги: якщо її не хвалити, то можна знищити в зародку бажання навчитися ходити.

Але ситуація наразі така, що похвала (за створення антикорупційних органів) вже перестала бути цукеркою-стимулом. Усім в Україні і за кордоном стає очевидно, що новостворені органи не показують результату лише тому, що існуюча політична система просто не дає їм працювати. Національне антикорупційне бюро за декілька років роботи передало на розгляд судів вже багато справ щодо корупціонерів, але останні під різними впливами зволікають розгляд.

Тому на порядку денному політичного життя України – створення антикорупційного суду, який би розглядав справи про велику корупцію. Головна ставка корупціонерів у владі – зробити цей суд підконтрольним. Адже якщо судді будуть залежними, то і їхні рішення прогнозовано ухвалюватимуться за принципом: ворогам – тюрма, друзям – свобода.

Саме тому перше за важливістю питання, яке має стояти під час розгляду і прийняття закону про антикорупційний суд, – це відбір суддів, який слід організувати таким чином, щоб антикорупційними суддями могли стати виключно фахівці, що отримати одностайну підтримку представників громадськості, міжнародних партнерів та насамкінець – українських державних органів.

ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД

<p><i>Яка зараз ситуація із покаранням топ-корупціонерів?</i></p>		<p>Залежні суди роками зволікають з розглядом кримінальних проваджень про топ-корупцію, розслідуваних Національним антикорупційним бюро, що призводить до безкарності</p>	
<p><i>Для чого потрібен?</i></p>		<p>Вищий антикорупційний суд повинен забезпечити швидкий, ефективний і справедливий розгляд справ щодо високопосадової корупції</p>	
<p><i>Як забезпечити довіру до цього суду?</i></p>		<p>Судді цього суду повинні пройти чесний конкурс і отримати одностайну підтримку представників громадськості, державних органів та міжнародних партнерів</p>	
<p><i>Які орієнтири для створення цього суду?</i></p>		<p>Рекомендації авторитетних міжнародних організацій (Венеційська комісія, Європейський союз, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк) і українського експертного середовища</p>	
<p><i>Коли має бути створений?</i></p>		<p>До кінця цього року, щоб у 2019 році він почав працювати</p>	
<p>Чи відповідає цим вимогам проект закону «Про Вищий антикорупційний суд» №7440, внесений Президентом і прийнятий у першому читанні</p>		<p>Ні, не відповідає</p>	

Президентський законопроект №7740, прийнятий у першому читанні, саме у цьому контексті потребує суттєвого доопрацювання. Він передбачив, що добір антикорупційних суддів здійснює Вища кваліфікаційна комісія суддів (ВККС) – орган, який здебільшого складається із представників просякненого корупцією суддівського корпусу. При цьому діюча Громадська рада доброчесності (ГРД) – дорадчий орган, створений громадськими організаціями, – не залучається до оцінювання кандидатів, а замість неї створюється «Громадська рада міжнародних експертів» з такими ж номінальними повноваженнями. Як ГРД, так і «Громадська рада міжнародних експертів» збиратиме інформацію про кандидатів і зможе надати негативний висновок щодо доброчесності. Однак цей висновок може подолати ВККС.

Можливість ігнорувати такі висновки минулого року привела до того, що чверть нового Верховного Суду призначена з числа тих, хто отримав негативні висновки від ГРД. Більшість керівних посад у цьому суді обійняли саме такі судді. Саме ця ВККС, якій хочуть відвести роль формування Антикорупційного суду, зробила всі маніпуляції для того, щоб провести на посади суддів Верховного Суду кандидатів, лояльних до політичної влади.

Тому правильною є концепція, запропонована у висновку Венеційської комісії: в органі, який здійснюватиме добір антикорупційних суддів, міжнародним організаціям і донорам, які надають Україні допомогу для антикорупційних програм, має бути надано вирішальну роль. На підтримку саме такої концепції – позиція ЄС, лист МВФ і лист Світового банку.

Важливо врахувати, що міжнародні експерти можуть бути більш успішними у позитивному відборі (вибір кращих). Водночас законопроект Президента України, на жаль, відвів їм відсів недоброчесних кандидатів на початкових етапах конкурсу. Але відсів умовний, бо ВККС може протягнути будь-якого кандидата.

Також Венеційська комісія зазначила, що участь міжнародних експертів у відборі суддів можлива лише «з урахуванням принципу суверенітету України». Президент України

вхопився за це як за соломинку, і висловився проти вирішальної участі міжнародних експертів, оскільки це нібито суперечить державному суверенітету.

На наш погляд, теза про суверенітет означає, що участь міжнародників запроваджується актом українського парламенту. Крім того, пропонуємо, щоб міжнародники здійснювати свої повноваження в структурі державного органу – ВККС. Урешті-решт жоден суддя не зможе бути призначеним до Антикорупційного суду без рішення державних органів, які відповідно до Конституції України ухвалюють кінцеве рішення про призначення, – Вищої ради правосуддя і Президента. За таких умов державний суверенітет участю міжнародних експертів не порушується.

Виглядає, що Президент висуває цей аргумент, щоб залишити підконтрольною процедуру добору суддів Антикорупційного суду, а міжнародників ізолювати у відокремленій «раді», яка чомусь називається «громадською», без можливостей особливого впливу на результат процесу. Навіть надання міжнародникам права заветувати на старті відбору окремих кандидатів влаштує політичну владу. Адже у ВККС залишиться можливість назвати переможцями конкурсу не найкращих, а тих, хто «потрібен».

Що потрібно зробити, щоб цього не сталося?

По-перше, слід не лише зберегти, а й посилити участь у відборі антикорупційних суддів ГРД. Щоб забезпечити довіру до процесу з боку суспільства, негативний висновок такої Ради має стати безумовною перешкодою для призначення антикорупційним суддею недоброчесного кандидата. Тобто ГРД має здійснювати «негативний» відбір – відсів кандидатів. До речі, на збереженні участі ГРД наполягає МВФ. Венеційська комісія також рекомендувала, щоб процедура відбору антикорупційних суддів відрізнялася від тієї, що застосовується стосовно відбору інших суддів, лише у необхідному обсязі.

По-друге, міжнародні експерти повинні відігравали вирішальну роль у відборі в

складі спеціальної колегії ВККС. Спеціальна колегія ВККС (4 міжнародники і 3 члени ВККС, погоджені з ГРД) має здійснювати позитивний відбір, – тобто обирати найкращих з претендентів, щодо доброчесності яких не виникло сумніву. У цьому випадку у міжнародників буде можливість проінтерв'ювати кандидатів, перевірити їхні знання міжнародних антикорупційних стандартів, оцінити навички та спроможності бути незалежним.

Крім того, участь міжнародних експертів у формуванні рейтингу кандидатів зменшуватиме ризик махінацій з боку діючих членів ВККС,

який чітко проглядався під час відбору до нового Верховного Суду.

Ще один важливий момент – касаційна інстанція. Адже від неї залежатиме, чи залишаться рішення антикорупційного суду в силі. Наразі в президентському законопроекті закладено, що касаційні повноваження матимуть діючі судді Верховного Суду, відібрані в маніпулятивний спосіб. Зважаючи на це, принципово, щоб повноваження касаційної інстанції у справах великої корупції здійснювала Антикорупційна палата Верховного Суду, яку треба сформувати за правилами добору антикорупційних суддів.

Пропозиції Центру політико-правових реформ та Фондації DEJURE до проекту закону «Про Вищий антикорупційний суд»

DE
JU
RE | DEMOCRACY
JUSTICE
REFORMS

Проект №7440	Пропозиції
Громадськість усунута від участі у доборі антикорупційних суддів	 <p>Громадська рада доброчесності бере участь у відборі, її негативний висновок – перешкода для призначення на посаду антикорупційного судді</p>
Міжнародні експерти у вигляді «Громадської ради міжнародних експертів» мають суто дорадчу роль у відборі. Висновки цієї Ради легко проігнорувати	 <p>Міжнародні експерти, що діють в складі спеціальної колегії Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), відіграють вирішальну роль у відборі</p>
Відбір здійснює діючий склад ВККС, який маніпулятивно сформував новий Верховний Суд	 <p>Кращих добирає спеціальна колегія ВККС (4 міжнародних експерти і 3 члени ВККС, погоджені з Громадською радою доброчесності)</p>
Прийняття рішень – кулуарне, незважаючи на відкритість голосувань	 <p>Кожна оцінка кожного члена Колегії за кожним критерієм щодо кожного кандидата буде публічною</p>
Вимоги до кандидатів є нереалістичними і перешкоджатимуть формуванню повного складу суду	 <p>Вимоги до кандидатів високі, але такі, що дадуть можливість сформувати суд</p>
Касаційна інстанція – Верховний Суд, який сформовано у маніпулятивний спосіб	 <p>Касаційна інстанція – Антикорупційна палата Верховного Суду, яку буде сформовано за правилами добору антикорупційних суддів</p>

ВАЖЛИВО: Одночасно із законом «Про Вищий антикорупційний суд» необхідно прийняти закон про утворення цього суду, проект якого має невідкладно внести Президент до Парламенту відповідно до Конституції. Інакше влада, навіть прийнявши закон «Про Вищий антикорупційний суд», зможе зволікати з фактичним створенням цього суду.

Усі ці принципові речі ще можливо врахувати під час доопрацювання законопроекту про Антикорупційний суд. Однак ми розуміємо, що ті представники влади, які бачать загрози в незалежному антикорупційному суді, робитимуть все, щоб цього не сталося. Якщо цей суд буде створений, але не буде незалежним,

то це стане найбільшим розчаруванням українців за останні роки. Зрештою, як і партнерів України у світі (*ЦППР (http://pravo.org.ua/ua/news/20872737-stvorennya-antikoruptionsynogo-sudu-v-ukrayini-yak-ne-zrobiti-yogo-instrumentom-koruptioneriv)*). – 2018. – 21.03).

Бондаренко Б., експерт Центру політико-правових реформ

Закон Ківалова-Колесніченка скасовано. Що далі?

В останній календарний день зими Конституційний суд визнав неконституційним у цілому закон «Про засади державної мовної політики». Це так званий «мовний закон» чи «закон «Ківалова-Колесніченка», ухвалений Верховною Радою далекого 3 липня 2012 року.

Поза особливим змістом закону, який вводив поняття регіональної мови, що у багатьох випадках могла використовуватися замість державної, «мовний» закон ухвалювався з неймовірними, навіть для українського парламенту, порушеннями процедури. Йдеться про відсутність розгляду проекту закону в другому читанні, ігнорування правок депутатів, блокування їхніх виступів, кнопкодавство. Доходило навіть до фізичного блокування голосування одними депутатами інших. Такий набір найрізноманітніших порушень процедури ухвалення закону, призвів до того, що за п'ять з половиною років після ухвалення цей закон нарешті був визнаний неконституційним.

Нагадаємо, що у 2012 році 10 обласних рад визнало російську мовою регіональною. Це, відповідно до вже нечинного закону, дозволяло їм друкувати виборчі та референдумні бюлетені російською, використовувати російські топоніми, здійснювати судочинство російською, навіть назви державних органів можна було писати російською. Тобто гарантована для державної мови публічна сфера нашого життя могла підмінюватися російською.

Влітку 2012 року тривали кількатижневі протести щодо «мовного» закону, які отримали назву «мовний майдан». Мітинги

продовжувалися і під Конституційним судом під час розгляду останнім справи щодо неконституційності цього закону. Суспільний резонанс майже не спадав, що лише підводило до того, що хтось мав таки поставити крапку у цьому питанні.

23 лютого 2014 року Верховна Рада визнала цей закон таким, що втратив чинність. Проте виконуючий обов'язки президента Олександр Турчинов, у кращих традиціях неконституційних дій усіх президентів, не підписав закон. Але в цьому контексті, варто відмітити, що такі дії обумовлювалися конкретною політичною мотивацією державних інтересів – не дати додаткових приводів російській пропаганді на сході України. На жаль, це не допомогло, а закон продовжував діяти ще чотири роки.

Це законодавство було одним із факторів чому відсоток українців, що вважали українську рідною, впав з 2011 по 2016 рік на 8%, та домінування російської мови в медіа.

І нарешті 28 лютого Конституційний суд скасував мовний закон. Чому так довго довелося цього очікувати?

По-перше, питання мови було неймовірно політизованим, що могло впливати на мотивацію Конституційного суду. По-друге, на цей період припала криза конституційного судочинства, яка проявилася у відсутності рішень Конституційного суду протягом 11 місяців 2017 року, тривалою нездатністю обрати голову та ухвалити власний регламент. При цьому в Конституційному суді знаходиться понад 550 конституційних скарг (новий інститут, за допомогою якого особи можуть

оскаржувати неконституційні закони, які суд загальної юрисдикції застосував при розгляді їх справи), які не розглядалися ще з осені 2016 року. В суді знаходяться резонансні справи щодо неконституційності закону «Про всеукраїнський референдум», люстраційні закони тощо. Усього цьому шаленому обсягу питань мав дати раду Конституційний суд. Але зважаючи на, зокрема, внутрішні конфлікти між судьями призначеними до та після Революції гідності, робота КСУ була паралізована.

Як не парадоксально, але на початку зими крига скресла, і одним з проявів цього став скасований «закон Ківалова-Колесніченка». Поза цим були і інші позитивні рішення Конституційного суду, якими було скасовано закон «про партійну диктатуру», нарешті ухвалено регламент суду та обрано Станіслава Шевчука головою суду. Тож тепер виникає логічне запитання: що далі?

Закон «Про засади державної мовної політики» визнано неконституційним у цілому з усіма змінами внесеними до нього. Також неконституційними визнані і зміни до інших законів, які вносилися прикінцевими положеннями закону.

Після згаданого рішення Конституційного суду, на розпач багатьох політологів, попередній закон «Про мови в Українській РСР» 1989 року не відновлює свою дію. Оскільки в Україні передбачена чітка процедура ухвалення та набрання чинності законами, і серед них відсутнє відновлення дії попередньо скасованих, після рішення КСУ, у мовному питанні настав правовий вакуум, оскільки відсутнє будь-яке профільне законодавство. Діє виключно стаття 10 Конституції. Це вже зараз створює проблеми для громадян, зокрема у сфері реклами, оскільки відсутня правова визначеність і не повністю зрозуміло що дозволено, а що – ні.

Тому Верховна Рада в найкоротші строки, але в межах процедури та з дотриманням Конституції має прийняти нове мовне законодавство. Станом на сьогодні в парламенті зареєстровано чотири законопроекти, які мають бути розглянуті.

Так виглядає, що найліпші шанси на ухвалення в першому читанні мають проекти

законів № 5670 та № 5670-д. Перший законопроект вже більше року знаходиться в парламенті та підписаний близько 30 народними депутатами з різних фракцій. Другий – це доопрацьований комітетом з питань культури і духовності проект, який побудований на базі першого. Проект закону про забезпечення функціонування української мови як державної № 5670-д спрямований на захист державного статусу української мови як мови громадянства України та утвердження української мови як мови міжетнічного спілкування і порозуміння в Україні. В проекті врегульовані проблемні моменти закону «Ківалова-Колесніченка», забезпечується використання української мови в публічній сфері. Але в той же час, регулювання питання мов національних меншин віднесено до закону «Про національні меншини» 1992 року, прийнятого ще до ухвалення Конституції України. Такий підхід може бути використаний з антиукраїнськими пропагандистськими цілями з основним меседжем на кшталт: «російську мову знову утискають». Для уникнення такої ситуації є два варіанти: доопрацювання проекту закону в межах другого читання шляхом доповнення декількома декларативних норм щодо захисту національних меншин, або, що є пріоритетнішим, паралельний розгляд проекту закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення розвитку та використання мов національних меншин в Україні № 6348, який також зареєстровано в парламенті.

Отже, не варто забувати і про політичну складову цього питання, адже саме вона, а не суть законодавства, була основним предметом обговорення останніх років. З огляду на нещодавню історію з освітнім законом, реакцією наших сусідів та хронічний страх багатьох українців, що їм заборонять використовувати російську в побуті – має бути застосований увесь політичний та комунікаційний потенціал влади. Поза тим, що, безумовно, необхідно встановити конституційне законодавство із забезпеченням функціонування державної мови та можливість національних меншин використовувати рідну мову, необхідно ще перемогти і в інформаційному полі.

І останнє, новий закон має бути прийнятий відповідно до встановленої законом та Конституцією процедури. Здавалося б, тривіальна думка, але з огляду на «успіхи» парламенту в порушенні цієї процедури, варто на цьому наголосити. Особливо це важливо, якщо уважно прочитати останнє Рішення Конституційного суду.

Однією з підстав визнання неконституційним «мовного» закону було неперсональне голосування, або кнопкодавство. Конституційний суд, дослідивши питання відсутності депутатів під час вечірнього пленарного засідання парламенту, протягом усього дня в парламенті та в Україні загалом, зробив логічний висновок, що під час голосування депутати кнопкодавили за колег.

Якщо раніше це було лише предметом моніторингу громадянських організацій та потурань депутатів у соціальних мережах, тепер це може бути підставою для визнання закону неконституційним. Це не означає, що будь-який закон може бути скасований, якщо зафіксовано факт кнопкодавства, оскільки це лише один із факторів, а не самостійна підстава визнання закону неконституційним. Але тепер практика Конституційного суду саме така і в наступних рішеннях КСУ може продовжувати її використання. Тож депутатам слід на це зважати.

Отже, минулого тижня в Конституційному суді була здобута перемога. Та для свого розвитку та закріплення, вона потребує адекватних і швидких дій Верховної Ради. Що буває далеко не завжди (*ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20872710-zakon-kivalova-kolesnichenka-skasovano.-scho-dali>). – 2018. – 7.03*).

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Франція

Президент Франції Е. Макрон і правительство во главе с Э. Филиппом приступили 6 марта к осуществлению конституционной реформы, обещанной во время предвыборной кампании. После обнародования проекта реформы премьер-министр начал консультации с представителями всех политических партий и государственных институтов страны. Подробный обзор предлагаемых изменений в основной закон Франции – в материале RFI.

Проект, обнародованный правительством, предполагает различные меры, реформирующие важнейшие институты V Республики, их деятельность и отношения с исполнительной и судебной властью. Реформа должна сделать более эффективной работу парламента и изменить правила формирования депутатского корпуса. Некоторые меры вызывают серьезный отпор со стороны оппозиции, которая выступает против сокращения числа парламентариев, ограничения их права на внесение поправок в законопроекты и внедрения смешанной мажоритарно-пропорциональной выборной

системы. В общей сложности, реформа предполагает около 30 изменений. Из них основными являются:

Уменьшение числа депутатов

Количество парламентариев (депутатов и сенаторов) предлагается уменьшить на четверть или даже на треть. Окончательное число депутатов будущих Национального собрания и Сената пока не определено. Эта мера, обещанная во время предвыборной кампании Макрона и популярная среди населения Франции, значительно сократит число французских народных избранников (сейчас в Национальном собрании заседает 577 человек, в Сенате – 348). Она, тем не менее, предполагает, что каждый французский департамент будет иметь в парламенте по крайней мере по одному представителю в каждой палате.

Ограничение числа депутатских сроков

Французский закон с июня 2017 года уже ограничивает число выборных должностей,

которые может занимать один и тот же политик. Он не может быть, например, одновременно мэром и депутатом парламента, либо сенатором. Новая реформа предлагает ограничить число последовательных выборных сроков, запретив политикам (парламентариям и главам местных советов) занимать одну и ту же должность более трех сроков подряд, то есть не более 18 лет. Единственное исключение предлагается сделать для мэров населенных пунктов, где проживает менее 3500 жителей.

Введение смешанной мажоритарно-пропорциональной системы выборов

Введение смешанной системы – один из самых важных и вызывающих наибольший отпор пунктов реформы. Оно также было обещано Макроном во время предвыборной кампании. До сих пор выборная система во Франции оставалась мажоритарной – партийные кандидаты проходили в парламент как депутаты-одномандатники. Число депутатов, которые попадут в будущий парламент по пропорциональной системе (партийным спискам), должно составлять от 10 до 25%, полагает президент Макрон. Это позволит «маленьким» партиям получить представительство в парламенте. Против пропорциональной системы резко выступают правые депутаты, которые утверждают, что мажоритарная система «записана в ДНК V Республики» и позволяет получить очевидное парламентское большинство.

Ускорение парламентских процедур

Реформа предполагает сокращение числа этапов рассмотрения законопроектов в обеих палатах парламента. Законопроект, не принятый в первом чтении нижней палатой, а также паритарной комиссией обеих палат, предлагается сразу передавать на рассмотрение Сената (без второго чтения), а затем ставить на голосование в окончательном чтении в Национальном собрании не позднее, чем через восемь дней. Это, несомненно, ослабит позиции парламента, особенно Сената, при его возможном противостоянии с исполнительной властью.

Ограничение числа поправок

Парламентарии также недовольны другой мерой, предложенной исполнительной властью: ограничением права на поправки к законопроектам. Реформа предполагает, что количество вносимых поправок должно соответствовать размеру парламентской фракции. Таким образом оппозиция больше не сможет «злоупотреблять» поправками и тормозить процедуру принятия спорного закона. За последний срок парламентских полномочий (2012-2017 гг.) при обсуждении законов было внесено в общей сложности более 260 000 поправок. Тогда как в 1975 году к «закону Вейль» о разрешении абортов было подано 108 поправок, а к закону об отмене смертной казни – 28, к недавнему закону об однополых браках депутаты представили 5000 поправок.

Усиление контрольных полномочий парламента

Исполнительная власть, ограничив вышеуказанными мерами права парламентариев, предлагает усилить их прерогативы другим образом – расширив полномочия депутатов при подаче обращений в Счетную палату. Что касается уже принятых законов, у парламентариев будет возможность внести в них поправки или исправления во время т.н. «недели контроля» за исполнением новых законодательных актов. Также ежегодно каждый министр должен будет отчитываться перед Парламентом по бюджету своего ведомства.

Народная демократия и право на петиции

Эмманюэль Макрон ранее заявлял о своем желании вдвое сократить число членов консультативного Экономического и Социального Совета (Cese) и превращении его в «непосредственный канал участия французов в принятии государственных решений». В случае получения петиции, под которой собрано более 500 000 подписей, Cese обязан будет передать ее в Национальное собрание, которое, в свою очередь, может принять ряд соответствующих мер, вплоть до подготовки законопроекта.

Предоставление большей свободы управления местным властям

Исполнительная власть предлагает предоставить большую свободу управления местным органам власти, предусмотренную в статье 72 Конституции. В настоящее время местные и региональные органы власти могут отступать от законов, определяющих их полномочия, только в очень ограниченных случаях и на экспериментальной основе. Конституционная реформа предполагает установить «право на дифференциацию», согласно которому местные образования смогут оставить в силе подобные решения. Например, регион может взять на себя строительство и управление коллежем (средней школой), что обычно является прерогативой департамента.

Упразднение Суда Республики (CJR)

В компетенцию особого Суда Республики (Cour de justice de la République/CJR), созданного в 1993 году, в разгар множества политико-финансовых скандалов, входят преступления, совершенные руководителями исполнительной власти (главой правительства и министрами) при исполнении ими должностных обязанностей. За 24 года своего существования этот суд рассмотрел только пять дел. Макрон и ранее заявлял о своем намерении упразднить эту инстанцию. «Наши сограждане не понимают, почему для министров существует особая судебная инстанция», – сказал он и пояснил, что это, тем не менее, не означает отмену иммунитета, которым пользуются министры во время исполнения своих обязанностей.

Реформа Конституционного Совета

Проект реформы предлагает снизить до 40 (против нынешних 60-ти) число депутатов или сенаторов, чьи подписи необходимы для подачи обращения в Конституционный совет (французский конституционный суд). Кроме того, текст предусматривает, что отныне бывшие президенты Республики не будут по окончании президентского срока автоматически становиться членами Совета. Сейчас из всех бывших президентов V Республики только Валери Жискара д'Эстен действительно до сих пор заседает в Конституционном Совете.

Реформа Высшего совета магистратуры

Исполнительная власть предлагает реформировать Высший совет магистратуры, который объединяет работников судебного корпуса и обеспечивает их независимость от исполнительной власти. Назначение прокуроров должно, по замыслу Макрона, происходить при обязательном одобрении совета судейского корпуса. Прокуроры назначаются исполнительной властью и подчиняются министру юстиции. Сейчас при их назначении мнение Высшего совета магистратуры носит лишь рекомендательный характер.

Внесение в Конституцию отдельной статьи о Корсике

Во время своего визита на Корсику 7 февраля Эмманюэль Макрон заявил, что поддерживает предложение о включении в Конституцию отдельной статьи о Корсике, в которой бы признавалась специфика острова, без придания ему особого институционального статуса.

Среди других мер предполагается внесение в Конституцию статей о борьбе с потеплением климата, а также о создании для молодежи обязательной всеобщей службы на благо общества.

Окончательный проект реформы должен быть представлен Совету министров в середине апреля. Он будет включать в себя предвыборные обещания Макрона и заявления, сделанные президентом после его избрания.

В настоящее время для проведения реформы правительство выступает за традиционный парламентский путь. Но конституционные изменения, согласно статье 89 Конституции, требуют полного согласия обеих палат (Сената и Национального собрания) и трех пятых голосов на Конгрессе парламента в Версале (торжественном заседании обеих палат).

Статья 11 Конституции разрешает Президенту Республики вынести законопроект на референдум. Этим правом, в частности, воспользовался генерал де Голль в 1962 году, также для реформы Конституции. К референдуму исполнительной власти придется прибегнуть в случае жесткого противостояния с Сенатом,

который уже выражает свое недовольство предложенными реформами. Со стороны Национального собрания правительство не должно столкнуться с трудностями: оно может опереться на абсолютное большинство партии «Вперед, республика!» (LREM).

Опросы общественного мнения Одоха, опубликованные 8 марта, в свою очередь

показывают, что 82% французов считают конституционную реформу Макрона полезной. 91% положительно относится к сокращению числа депутатов и 86% – к ограничению последовательного числа мандатов (*Голоса со всего мира* (<http://ru.rfi.fr/frantsiya/20180311-makron-zamakhnulsya-na-reformu-konstitutsii>). – 2018. – 12.03).

Литва

После неудачного голосования в парламенте по вотуму недоверия депутату М. Бастису, премьер-министр Литвы С. Сквернялис намерен собирать подписи и инициировать поправку к Конституции, которая гарантировала бы лишение мандата человека, нарушившего Конституцию, без дополнительного голосования в парламенте.

По его словам, для лишения мандата должно быть достаточно вердикта Конституционного суда. Об этом 14 марта утром он написал на своей странице в фейсбуке.

"Не может быть и речи об участии Бастиса в работе правящей коалиции. Самого Бастиса я призываю покинуть парламент по собственному желанию. немедленно", – написал премьер в Facebook.

Бастис сейчас является членом Смешанной группы депутатов, которая не относится ни к правящим, ни к оппозиции. Свое членство в социал-демократической партии он приостановил.

По словам премьер-министра, Конституция – важнейший закон страны и фундамент правового государства, поэтому нарушивший Конституцию человек не может быть депутатом. Сквернялис намерен инициировать усовершенствование процедуры импичмента.

"Совершенно непонятная и постыдная ситуация, когда парламент своим голосованием опровергает постановления КС. Это бросает тень на всех депутатов. Как депутат я буду собирать подписи и зарегистрирую поправки к Конституции, согласно которым решения

КС будет достаточно для лишения депутата парламентского мандата. Незачем проводить дополнительное голосование в парламенте", – сказал он.

По словам Сквернялиса, такая поправка позволила бы в будущем избежать подобных позорных ситуаций, а депутаты могли бы выразить свое отношение, создавая комиссию по импичменту, и утверждая ее выводы.

"Нельзя мириться с неуважением к главному закону страны и Конституционному суду. Ни при каких обстоятельствах", – заявил Сквернялис.

Напомним, что парламенту Литвы не хватило голосов, чтобы лишить мандата обвиненного в грубом нарушении Конституции и присяги парламентария Миндаугаса Бастиса. Во время тайного голосования за лишение Бастиса парламентского мандата проголосовало 72 парламентария, против был 21 член парламента, 24 воздержались.

Согласно Конституции, чтобы лишить члена парламента мандата в порядке импичмента, за это должно проголосовать не менее 85 депутатов из 141. Конституционный суд (КС) объявил, что этот политик грубо нарушил Конституцию и присягу, скрыв свои связи с бывшим сотрудником КГБ П. Воейко.

Спикер парламента В. Пранцкетис заявил, что будет добиваться повторного голосования по этому вопросу (*Delfi.Lt* (<https://ru.delfi.lt/news/politics/posle-skandalnogo-resheniya-parlamenta-premer-litvy-iniciruet-popravku-k-konstitucii.d?id=77415651>). – 2018. – 14.03).

Китайська народна Республіка

Целью внесения изменений в конституцию КНР, в соответствии с которыми, председатель и вице-председатель КНР могут находиться у власти неограниченное время, является придание характера закона произошедшим в стране изменениям и теоретическим установкам, заявил председатель Комитета по правовой работе Постоянного комитета ВСНП Ш. Чуньяо.

"Главной целью внесения изменений в конституцию являлось включение в основной закон страны важнейших теоретических положений курса и политики, особенно положения об идеях Си Цзиньпина в условиях социализма с китайской спецификой", – сказал он.

Это, по его словам, позволит использовать накопленный новый опыт развития страны, а также обеспечит его преемственность и стабильность.

Как сообщалось, обновленная китайская конституция утверждает "развитие социализма с китайской спецификой в новую эру", а также предполагает создание нового антикоррупционного органа – Государственного комитета по надзору (*Сегодня* (<https://www.segodnya.ua/politics/v-knr-obyasnili-pochemu-vnesli-pravki-v-konstituciyu-1121334.html>). – 2018. – 11.03).

Грузія

Парламент Грузии утвердил в окончательном, третьем чтении новую редакцию Конституции, которая предусматривает переход республики на парламентское правление.

За поправки проголосовали 115 из 150 депутатов парламента Грузии.

Согласно принятым поправкам в Конституцию, существенно возрастает роль парламента в управлении государством, при этом ослабляется институт президента, а с 2024 года президента будут избирать не прямым голосованием, а назначенными выборщиками.

Парламентская оппозиция не поддержала при голосовании новую редакцию Конституции, она считает, что отказом народу прямым голосованием избирать президента нарушаются гражданские права.

Оппозиция также недовольна и пунктом Конституции насчет того, что выборы в Грузии по пропорциональной системе будут проводиться лишь с 2024 года, а очередные парламентские выборы в 2020 году будут проходить по смешанной мажоритарно-пропорциональной системе.

"Новая редакция Конституции исключает проявление авторитаризма и автократии в Грузии", – заявил после голосования председатель парламента Ираклий Кобахидзе.

Новая Конституция Грузии вступит в силу сразу же после избрания президента в конце 2018 года (*Подробности* (<http://podrobnosti.ua/2232688-novaja-konstitutsija-gruzii-parlamentskaja-respublika-i-neprijamye-vybory.html>). – 2018 – 23.01).

Работа над усовершенствованием Конституции Грузии длилась более года – вскоре страна перейдет полностью на парламентскую форму правления.

Совершенству, как говорится, нет предела, поэтому за утверждением обновленного варианта главного закона Грузии последовала его доработка.

За переделку Конституции правящая партия "Грузинская мечта – демократическая Грузия" взялась сразу же после получения по итогам парламентских выборов 2016 года конституционного большинства. Весь процесс сопровождался спорами с оппозицией и президентом Грузии Георгием Маргвелашвили.

На принятую парламентом в конце 2017 года обновленную Конституцию президент наложил вето, но депутаты от правящей партии без труда преодолели его. Теперь ему предстоит решить, что делать с доработанной версией.

Документ должен вступить в силу осенью 2018 года, а некоторые его нормы – в течение последующих лет.

Власти довольны

Премьер-министр Георгий Квирикашвили заявил, что теперь, после окончательной доработки, у Грузии появился полноценный главный закон.

"С сегодняшнего дня у страны есть полноценная Конституция, которая, с одной стороны, обеспечивает стабильность и плюрализм, а с другой – исключает концентрацию власти в руках одной конкретной группы, соответственно, исключает автократию", – говорится в заявлении премьер-министра Грузии.

Квирикашвили уверен, что обновленная Конституция обеспечит демократическое развитие страны.

Доволен проделанной работой и председатель парламента Грузии Ираклий Кобахидзе. Именно он возглавлял Государственную конституционную комиссию.

"Этой реформой мы заменили действующую проавторитарную Конституцию демократической, которая, как отмечено в заключении Венецианской комиссии, отвечает демократическим принципам правового государства, защите прав человека и улучшает конституционную систему страны. Новая редакция Конституции обеспечивает функционирование конституционной системы на основе принципа разделения власти", – отметил Кобахидзе.

Энтузиазма представителей власти не разделяют оппозиционные партии. Требовавшие введения системы парламентских выборов исключительно по партийным спискам уже в 2020 году, они не оценили уступок "Грузинской мечты", согласившейся сохранить право формировать избирательные блоки, чтобы проще было преодолеть 3-процентный барьер на выборах. По партийным спискам в Грузии избирают 77 депутатов из 150. Все оппозиционные партии проигнорировали как процесс доработки Конституции, так и голосование по ней.

Что меняется

Обновленная Конституция Грузии предусматривает переход страны на

парламентскую форму правления, при которой все важные для страны решения принимают исполнительная и законодательная власть. Что касается президента, то он, хоть и остается главой государства и главнокомандующим, но его функции становятся более номинальными. Его решения требуют согласования с премьер-министром, за исключением его права на помилование и предоставление гражданства Грузии.

Как это и полагается при парламентской форме правления государством, в Грузии отменяют прямые президентские выборы. Население последний раз выберет президента осенью 2018 года. Далее это станет прерогативой 300 человек.

Между тем, в Грузии усиливается роль парламента и оппозиции в нем. Оппозиция будет иметь право задавать вопросы членам правительства или другому подотчетному парламенту органу, на которые те будут обязаны ответить на заседании парламента. Также группа из 50 депутатов сможет поставить вопрос выражения недоверия правительству.

Архитекторы довольны проектом строительного кодекса Грузии

И несмотря на то, что премьер-министр не будет обязан обращаться за выражением доверия после смены одной трети кабинета министров, он сможет сам поставить вопрос доверия к своему правительству.

Также меняется система избрания депутатов парламента – с 2024 года это будет происходить только по партийным спискам. Для сравнения, практически все места в парламенте нынешнего созыва оппозиция получила благодаря партийным спискам. Почти половину депутатов (73) в Грузии выбирают из числа кандидатов (партийных и независимых) в одномандатных округах.

Согласно обновленной Конституции, прокуратура станет частью судебной системы, а не исполнительной.

Еще одним важным новшеством будет запрет на лишение грузинского гражданства. На сегодняшний день это происходит автоматически после получения человеком гражданства другой страны.

Доработка Конституции

Правящая партия "Грузинская мечта – демократическая Грузия", дорабатывая проект обновленной Конституции, учла недовольство оппозиции и рекомендации Венецианской комиссии.

Согласно новой версии, после выборов 2024 года все 150 мандатов в законодательном органе будут распределены между политическими партиями пропорционально полученным ими голосам на выборах, а не как предполагалось ранее по "системе бонусов". В случае "системы бонусов" в наиболее выгодном положении оказывалась партия, набравшая большее количество голосов. В частности, она могла забрать практически все нераспределенные мандаты.

Проблемы с экологией в Тбилиси: причины и самое загрязненное место

После вступления поправок в силу, для подсчета мандатов количество полученных партией голосов нужно будет умножить на 150 и делить на сумму голосов, полученных всеми партиями, набравшими не менее 5% голосов избирателей.

Кроме того, в Конституцию вносится поправка, которая разрешает создание избирательных блоков к парламентским выборам 2020 года, при том что проходной барьер на выборах составит 3%.

Во время доработки главного закона страны авторы решили изменить терминологию. Президента будет выбирать избирательная коллегия, а термин "выборщик" сменится на термин "член избирательной коллегии".

Здесь же меняются сроки вступления в силу изменений, которые касаются запрета на лишение человека гражданства Грузии в случае получения им паспорта другой страны. Эта норма будет задействована не в ноябре 2018 года, а сразу после подписания президентом Грузии новых поправок в Конституцию.

Еще одна поправка касается упразднения нормы о необходимости полного консенсуса в Конституционном суде при принятии решения о конституционности выборов.

В Конституции также появится запись: "Государство заботится о защите окружающей среды, о рациональном использовании природных ресурсов и устойчивом экологическом развитии страны".

Согласно рекомендациям Венецианской комиссии уточняются стандарты защиты свободы вероисповедания.

В действующей редакции написано: "...все имеют свободу веры, вероисповедания и совести. Ограничение указанных прав допускается только в соответствии с законом, в целях обеспечения необходимой в демократическом обществе государственной или общественной безопасности, предотвращения преступлений, здравоохранения, отправления правосудия или защиты прав других людей".

В новой редакции изымаются слова – "государственной", "предотвращения преступлений" и "отправления правосудия" (*Sputnik* (<https://sputnik-georgia.ru/reviews/20180325/239797511/Obnovili-i-dorabotali-chto-izmenit-Konstitucija-v-Gruzii.html>). – 2018. – 25.03).

Республика Беларусь

Со временем в Белоруссии придут к обсуждению вопроса о внесении изменений в Конституцию. Об этом 15 марта на встрече с судьями Конституционного суда заявил президент республики А. Лукашенко, передает БелТА. «Я уже говорил на встречах с парламентариями и судейским корпусом, что со временем мы придем к обсуждению вопроса о внесении изменений в Основной закон. Все

очень просто, не надо в этом искать какие-то новости, вплоть до фейковых. Надо понимать, что законотворчество – живой процесс, как и все законы, подзаконные акты, это живой организм, который должен совершенствоваться, чтобы не отстать от той жизни, которая пульсирует вообще в мире», – сказал А. Лукашенко.

По его словам, «жизнь идет вперед», и когда «мы начинали на заре нашей независимости, не

могли представить, какие проблемы будут стоять перед нами, и что экономика уйдет в IT-сферу, и уже там все народы будут искать свое счастье – меньше будут говорить об углеводородах, а на повестку дня встанет инновация». Поэтому Лукашенко особо подчеркнул, что Белоруссия следит за тенденциями, и в стране стараются своевременно принимать решения, направленные на развитие государства. «Жизнь не стоит на месте, она очень бурно развивается, и, естественно, мы должны успевать меняться сами, подстраиваться под эту жизнь. Все это надо делать на законном уровне, исходя из требований нашей жизни, – выразил уверенность Лукашенко, – Потому что и общество меняется, и мы с вами меняемся. Естественно, Конституция должна быть на шаг-два впереди изменений нашего общества. Отсюда и проблема, которая перед нами, как я уже сказал, если не встала, то встанет, о корректировке, изменении норм конституции».

При этом президент Белоруссии обратил внимание, что нужно очень точно и правильно выбрать момент для внесения изменений в главный закон страны. «Потому что сами разговоры об изменении конституции порождают в лучшем случае некое броуновское движение в нашем обществе. А некоторые очень политизированные и заинтересованные круги начинают уж очень развивать бурную деятельность на этой основе. Поэтому важно выбрать время, когда мы будем подбираться к корректировке этого закона, и определить основные направления, по которым будем работать» – пояснил Лукашенко.

Он также напомнил, что в последние годы приняты решительные меры по развитию высоких технологий, совершенствованию экономических отношений, оптимизации системы государственного аппарата, наделению широкими полномочиями местных органов власти. «Поэтому в данном направлении

надо посмотреть на конституцию», – отметил президент Белоруссии.

По его мнению, судьи Конституционного суда с учетом их высокого статуса и знаний должны объективно и комплексно проанализировать нормы конституции. «Необходимо оценить их актуальность, соответствие современному развитию общества и международным подходам. Если уж мы и пойдем на изменение Конституции, то нас никто не должен упрекнуть. А для этого надо изучить мировой опыт. В принципе, вы его знаете. Вы знаете самые передовые страны и их конституции. Поэтому нужно взять лучшее из мирового опыта, но ни в коем случае, как это было на заре нашей независимости, не бежать следом за какими-то нормами какой-то конституции, чтобы кому-то угодить. Мы должны создавать свои законы, и прежде всего Основной закон для нашей страны и народа», – заявил Лукашенко.

При этом, как считает белорусский президент, вырабатывая предложения по совершенствованию конституции, нет необходимости собирать отдельные совещания и создавать рабочие группы. «Чтобы мы не создавали никакие конституционные комиссии и еще что-то, а, посмотрев на будущее нашей страны, предложили определенные изменения или корректировки Конституции. У меня в этой части к вам большая просьба. Тем более вы можете предложить сразу формулировки, и их уже не надо будет дорабатывать и подшлифовывать, – сказал А. Лукашенко.

«Конституционный суд должен о себе громко заявить. И, наверное, это будет самое громкое заявление за все существование Конституционного суда и нашей суверенной и независимой страны», – подытожил Лукашенко (*Eadaily* (<https://eadaily.com/ru/news/2018/03/16/v-belorussii-mogut-izmenit-konstituciyu>). – 2018. – 16.03).

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС
В УКРАЇНІ:**

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

№ 3 (47) 2018

(25 лютого-25 березня)

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактор
Л. Сісіна

Комп'ютерна верстка:
А. Берегельська

Підп. до друку 29.03.2018.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,4.
Наклад 6 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.